

Україна:

події,
факти,
коментарі

2014 № 9

Україна: події, факти, коментарі

Інформаційно-аналітичний журнал

Для керівників та працівників інформаційних структур на місцях
№ 9 2014

Засновник

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського

Головний редактор

О. Онищенко, академік НАН України

Редакційна колегія:

В. Горовий, заступник головного редактора

Л. Чуприна, заввідділу оперативної інформації

Т. Гранчак, заввідділу політологічного аналізу

Н. Вітушко, заввідділу електронних технологій обробки інформації

Т. Дубас, заввідділу синтезу соціокультурних мережевих ресурсів

Комп'ютерний дизайн: Г. Булахова

Видається з 01.01.1998 р.

Свідоцтво про державну реєстрацію

КВ № 5358 від 03.08.2001 р.

Виходить двічі на місяць

Матеріали друкуються українською та російською мовами

Редакція залишає за собою право редагувати та скорочувати тексти

Передрук – тільки з дозволу редакції

Адреса редакції:

НБУВ, просп. 40-річчя Жовтня, 3, Київ, 03039, Україна

Тел. (044) 524-25-48, (044) 525-61-03

E-mail: siaz@pochta.ru

www.nbuv.gov.ua/siaz.html

ЗМІСТ

Аналітика

Левадная С.

Ю. Тимошенко в центре избирательной кампании, хотя рейтинг этого не подтверждает... 4

Симоненко Е.

С. Тигипко в борьбе за Юго-Восток Украины 9

Горовая С.

О возможных новых радиоактивных рисках для Украины 17

Економічний ракурс

Тарасенко Н.

Економічні реформи в Україні: декларації уряду чи реальні зміни? 22

Правові аспекти

Бусол О.

Проблема федерализации в украинских реалиях: мнения экспертов и политиков 43

Наука-суспільству

Міжнародне співробітництво в галузі науки і освіти 55

Діяльність науково-дослідних установ 58

Здобутки української археології 62

Інноваційні розробки та технології 63

Інформаційно-комунікаційні технології 64

Освіта та кадрове забезпечення в Україні 65

Наука і влада 67

Проблеми інформатизації

Матеріали до Міжнародної наукової конференції

«Місце і роль бібліотеки у формуванні національного інформаційного простору»
(Київ, 21–23 жовтня 2014 р.)

Струнгар А.

Пертинентність та релевантність інформаційних ресурсів при пошуку інформації в електронних бібліотеках 70

***Шановні ветерани, учасники бойових дій,
трудівники тилу, співгромадяни!***

Від усієї душі вітаємо Вас, Ваших рідних та близьких
із знаменним днем – Днем Перемоги!

Цей вікопомний день уособлює героїзм, силу духу, ратну працю й
вічну скорботу за мільйонами нерозквітлих українських доль,
нездійснених мрій і задумів.

Для нас, нащадків борців за мирне майбутнє нашої країни,
найвищою життєвою істиною є вірність їх справі
і громадянському обов'язку, довічна шана і повага.

Наш земний уклін усім, хто здобував перемогу, виніс роки
окупації, хто піднімав з руїн і відроджував рідний край.

Міцного здоров'я Вам, успіхів і наснаги у Ваших справах,
щастя, радості і миру у Ваших оселях!

Колектив СІАЗ НБУВ

С. Левадная, влас. кор.

Ю. Тимошенко в центре избирательной кампании, хотя рейтинг этого не подтверждает...

Кандидат на пост Президента Ю. Тимошенко проявляет активность на Востоке Украины. Так, вечером в понедельник, 21 апреля, она второй раз за три дня побывала в Донецке, сообщается на ее официальном сайте (http://www.tymoshenko.ua/ru/article/yulia_tymoshenko_21_04_2014_02). По информации ресурса, в Донецке Ю. Тимошенко провела «несколько встреч», где обсуждалось разблокирование областной госадминистрации. Экс-премьер также побывала в Луганске.

Следует напомнить, что Ю. Тимошенко с целью проведения переговоров с занявшими админздания протестующими посещала Донецк еще 18 апреля. По ее словам, состоявшаяся встреча удалась и «диалог был начат». «Найти компромисс возможно», – заявляла она и призвала организовать круглый стол для переговоров.

Протестующие же говорили о происходящем несколько иначе. Поначалу они заявили, что встречаться с Ю. Тимошенко отказались. Представитель самопровозглашенной Донецкой народной республики С. Кузьменко сказал: «Мы получили приглашение, но президиум и временное правительство Донецкой народной республики отказались вступать в любые переговоры», – общали СМИ.

Однако позже сопредседатель временного коалиционного правительства Донецкой народной республики Д. Пушилин подтвердил: встреча была проведена, во время переговоров «произошел обмен позициями, но никакие договоренности достигнуты не были». Он не исключил новых переговоров в формате круглого стола, но заявил, что ничего Ю. Тимошенко не обещал и делать этого не будет, пока в Киеве «удерживают арестованных лидеров восставшего Донбасса». Спикер президиума Донецкой народной республики В. Макович заявил, что административные здания освободят только тогда, когда правительство в Киеве уйдет в отставку (<http://www.km.ru/world/2014/04/23/protivostoyanie-na-ukraine-2013-14/738219-timoshenko-vzylas-za-staroe,23.04.2014>).

Как сообщают СМИ, лидер ВО «Батьківщина» 22 апреля в ходе пресс-конференции в Донецке проинформировала о том, что передала занявшим ад-

минздания в Донецке протестующим «протокол о взаимопонимании». По ее словам, в протоколе прописано три пункта. В частности, ВО «Батьківщина» обязуется внести и проголосовать в Верховной Раде закон о статусе регионального русского языка, украинский язык при этом останется единственным государственным. Кроме того, внести изменения в Конституцию Украины: провести децентрализацию власти, в том числе предоставить финансовую самостоятельность громадам; ликвидировать районные, областные госадминистрации и передать их функции исполнительным комитетам. Также партия обязуется внести и проголосовать закон об амнистии всех мирных протестующих за исключением лиц, совершивших тяжкие преступления. В свою очередь, в случае подписания протокола, сторонники федерализации обязуются обеспечить доступ сотрудникам ОГА к рабочим местам и коммунальным службам для наведения порядка, а также сдать оружие. В последующем стороны обязуются все экономические и социальные вопросы решать мирным путем, путем нахождения компромисса. «Уверена в том, что нужно найти взаимопонимание между политиками, центральной властью и гражданами, которые живут в этих регионах», – сказала Ю. Тимошенко. При этом она несколько раз отметила, что взаимопонимание должно быть достигнуто мирным путем без жертв (http://zadonbass.org/news/hot/message_79290, 22.04.2014).

Согласно данным Уралинформбюро (<http://www.uralinform.ru/news/ukraine/202253-yuliyu-timoshenko-zablokirovali-v-gostinice-donecka>), несмотря на это сторонники федерализации не испытывали теплых чувств к экс-премьеру и попытались заблокировать ее в отеле. Призывы прийти на митинг распространялись в Интернете. «Тимошенко находится в Донецке! Она в гостинице “Виктория”! ...Все туда! Прочтите эту крысу!» – такое сообщение появилось, в частности, в группе «Антимайдан» в одной из социальных сетей, сообщают СМИ.

Ю. Тимошенко, по данным «Голоса Америки» (<http://www.golos-ameriki.ru/content/presidential-hopeful-tymoshenko-talks-to-separatists-says-force-might-be-needed/1899051.html>), планировала провести брифинг возле той самой захваченной областной администрации. Однако из-за напряженной обстановки было решено перенести конференцию в расположенную неподалеку гостиницу.

При этом следует отметить, что донецкий городской голова А. Лукьянченко, комментируя переданный протестующим «протокол о взаимопонимании», подчеркнул, что кандидат на пост Президента Украины Ю. Тимошенко «не ведет реальные переговоры со сторонниками федерализации». А. Лукьянченко сказал: «Я думаю, что протокол нужно передавать и видеть тех людей, которые передают протокол. А так письмо на деревню дедушке» (<http://obozrevatel.com/politics/57491-mer-donetska-nazval-obeschaniya-timoshenko-separatistam-pismami-na-derevnyu-dedushke.htm>, 23.04.2014).

Донецкий городской голова также отметил, что не встречался с Ю. Тимошенко во время ее визитов в регион. Обращает на себя внимание то,

что до проведения местного референдума о независимости Донецкой области, намеченного на 11 мая, какие-либо подвижки в вопросе разблокирования областной госадминистрации вряд ли возможны.

Лидер партии «Батьківщина» в Луганске 24 апреля также передала «протокол взаимопонимания» людям, находящимся в здании СБУ, в котором изложены пути урегулирования конфликта. Документ содержит ряд пунктов, в частности децентрализация власти и амнистия тем участникам захвата, кто не совершал преступлений. При этом Ю. Тимошенко отметила: «Я приехала в Луганск, чтобы сделать все возможное и мирным путем освободить здание СБУ. Я считаю, что мы обязаны найти общий язык, достичь взаимопонимания между теми людьми, которые сегодня блокируют здание СБУ, и теми политиками, которые в Верховной Раде и Кабинете Министров могут принимать те решения, которые позволят вывести страну из кризиса» (<http://www.segodnya.ua/politics/pnews/timoshenko-peredala-protokol-zahvatchikam-luganskoy-sbu-izhdet-otveta-515536.html>, 25.04.2014).

Обращает на себя внимание, что, по информации СМИ, пресс-служба «Батьківщини» заявила о том, что в результате переговоров с людьми, заблокировавшим здание облСБУ, было достигнуто понимание по четырем пунктам «протокола». В то же время, по каким именно пунктам достигнуто понимание, в сообщении не уточняется. «Тимошенко выразила надежду, что к поиску компромисса в вопросе разблокирования здания СБУ присоединятся и другие группы, которые удерживают здание», – отмечается в сообщении.

При этом примечательным выглядит то, что, как рассказал активист, представитель ПР А. Бузеватый, который согласился передать «протокол взаимопонимания» в здание СБУ, информация о том, что Ю. Тимошенко договорилась с людьми занявшими здания СБУ в Луганске, не соответствует действительности. «Она врёт. Я вчера пытался дозвониться к контактному лицу Ю. Тимошенко, чтобы согласовать вопросы и уточнить информацию протокола, который она передала. Но никто не взял трубку. Звонил до 17:00. Потому, что в документе такие пункты указаны... Никому не интересен этот вопрос. Выступление Ю. Тимошенко было только “на камеру”. Она только сделала вид, что договорилась», – рассказал А. Бузеватый (<http://obozrevatel.com/politics/45023-zahvatchiki-zdaniya-sbu-v-luganske-utverzhdaiut-chto-timoshenko-sovrala.htm>, 25.04.2014).

Визиты Ю. Тимошенко в Луганск и Донецк также комментируются и в экспертных кругах. Так, директор социологической службы «Украинский барометр» В. Небоженко высказал мнение о том, что экс-премьер своей активностью на востоке Украины пытается завоевать доверие избирателей на западе и в центре страны – в первую очередь в Киеве.

По мнению эксперта, Ю. Тимошенко пользуется непростой ситуацией для повышения собственного рейтинга. «Экс-премьер работает с повесткой дня, а не с избирательной программой, где мало конкретики. А нынче повестка

дня – это угроза крымского сценария в Донбассе, организация проукраинского сопротивления. Во всем этом Ю. Тимошенко чувствует себя, как рыба в воде», – сказал В. Небоженко. На фоне активной Ю. Тимошенко другой фаворит президентской кампании П. Порошенко смотрится менее выгодно. Это, как полагает В. Небоженко, кандидата-миллиардера мало тревожит. Эксперт полагает, что олигарх не хочет ехать на Восток Украины и не поедет. «П. Порошенко в этом нет нужды. Его главная задача – оказаться с Ю. Тимошенко во втором туре, а это произойдет и без поездок в восточные регионы», – считает эксперт (<http://vz.ua/publication/32063-timoshenko-obygryvaet-poroshenko-na-vostochnom-napravlenii-ekspert>, 21.04.2014).

Следует напомнить, что по результатам социологического опроса «Украина. Президентские выборы-2014, апрель», представленным Комитетом избирателей Украины, 48,4 % тех, кто намерен принять участие в выборах президента Украины, которые состоятся 25 мая, готовы поддержать кандидатуру народного депутата П. Порошенко. На втором месте, согласно опросу, в президентском рейтинге – лидер ВО «Батьківщина» Ю. Тимошенко. За нее готовы проголосовать 14 %. Третье место занимает народный депутат С. Тигипко, у которого – 7,4 %. За кандидата в президенты от Партии регионов М. Добкина готовы проголосовать 6 % опрошенных, за лидера Коммунистической партии П. Симоненко – 5,6 %. Лидера партии «Гражданская позиция» А. Гриценко готовы поддержать на выборах 5 % опрошенных, лидера Радикальной партии О. Ляшко – 4,6 % респондентов. За О. Богомолец готовы отдать голоса % респондентов, за лидера ВО «Свобода» О. Тягнибока – 2,1 %. Народного депутата О. Царева готовы поддержать 1,1 % опрошенных. За лидера «Право-го сектора» Д. Яроша готовы отдать голоса 0,9 %, за бывшего министра социальной политики Н. Королевскую – 0,2 % (<http://nbnews.com.ua/ru/news/119350>, 23.04.2014).

При этом, по мнению политолога В. Фесенко, на третьей неделе президентской гонки события в Украине сильно накалились: события в восточных регионах, попытка проведения антитеррористической операции в Донецкой области и четырехсторонняя встреча в Женеве. Все это наложило отпечаток на избирательные кампании кандидатов. В результате возникла конфронтация двух абсолютно противоположных подходов к проведению избирательной кампании.

По мнению эксперта, первый подход – классический – подразумевает телевизионную и наружную рекламу, а также предвыборные агитационные туры кандидатов в президенты. Как отметил В. Фесенко, на прошедшей неделе некоторые кандидаты, наконец, приступили к таким кампаниям. По словам политолога, отсутствие рекламной кампании от кандидатов в президенты многие политики и эксперты рассматривали как признак того, что выборов не будет. Кроме того, на прошлой же неделе опять начали циркулировать слухи о возможной отмене выборов из-за обострения ситуации в Донбассе, которые,

тем не менее, активно опровергаются. Но нынешней власти не нужна отмена выборов, так как это не поддерживают западные союзники и так как из-за этого могут ввести чрезвычайное положение, говорит политолог.

По словам В. Фесенко, полноценной рекламной кампанией первым занялся П. Порошенко. Несмотря на то, что наружную рекламу кандидата оценивают довольно неоднозначно, однако, как показывает практика, то, что не соответствует правилам, зачастую нормально воспринимается избирателями. Политолог говорит, что в штабе П. Порошенко уверены в его победе уже в первом туре. Что касается других кандидатов, то к наружной рекламе обратились также О. Ляшко и М. Добкин.

Второй подход – чисто политический, отметил политолог. При таком подходе ставка делается на резонансные заявления и политические действия. Реклама же пока что не используется. Как говорит В. Фесенко, эту стратегию ярче всего демонстрирует Ю. Тимошенко.

С. Тигипко тоже пытается выступить миротворцем. Политик призвал проводить избирательную кампанию цивилизованно и не проявлять силовые действия против некоторых кандидатов. Нападения на О. Царева, М. Добкина и Н. Королевскую их политических противников совсем не помогают избирательной кампании, а с другой стороны – способствуют ее дискредитации российской пропагандой. Как говорит В. Фесенко, от этих действий возникает «парадоксальный пропагандистский эффект»: они привлекают большое внимание к таким кандидатам, увеличивают их популярность среди русскоязычного населения (<http://thekievtimes.ua/politics/363239-timoshenko-i-korolevskuyu-interesuyut-ne-tolko-vybory-fesenko.html>, 22.04.2014).

Вместе с тем, с учетом все более накаляющейся обстановки на Востоке Украины, актуализируется вопрос возможности проведения самих выборов. В частности, лидеры «Донецкой народной республики» объявили бойкот голосованию, запланированному на 25 мая. Об этом заявил самопровозглашенный сопредседатель президиума «Донецкой народной республики» Д. Пушилин. «Что касается выборов президента – конечно, мы их будем игнорировать. Как мы можем участвовать в выборах, происходящих фактически у наших соседей, а не у нас? Это неправильно, фактически в нынешней ситуации невозможно выбрать президента, который бы устроил и запад, и восток страны», – сказал Д. Пушилин (<http://vvc.kiev.ua/news/3169>, 24.04.2014). Соответственно, насколько легитимным в глазах общества станет Президент, избранный не на всей ее территории?.. Таким образом, краеугольным вопросом нынешней президентской гонки остается поиск механизмов разрешения нынешнего кризиса – решение этой проблемы станет ключом к победе и у Ю. Тимошенко, возглавляющей партию «Батьківщина», представленную во власти, как никакая другая, есть для этого все преимущества.

Е. Симоненко, науч. сотр. «СІАЗ» НБУВ, канд. полит. наук

С. Тигипко в борьбе за Юго-Восток Украины

25 мая в Украине пройдут президентские выборы. Фаворитом предвыборной гонки, согласно всем опросам, является П. Порошенко. Наиболее сильным кандидатом от противоположного лагеря на данный момент является бывший вице-премьер в правительстве Н. Азарова, недавно исключенный из Партии регионов С. Тигипко, за которого, по разным оценкам, готовы проголосовать от 6 до 17 % избирателей.

Напомним, что С. Тигипко выступил своеобразным кризис-менеджером партии, предложив программу обновления и демократизации. В свою очередь Б. Колесников, возглавивший «регионалов», на программу модернизации Партии регионов, предложенную С. Тигипко, ответил... исключением из состава партии самого С. Тигипко и тех партийцев, кто его поддерживал.

Эксперты утверждают, что «изгнание» из ПР С. Тигипко, Ю. Бойко и О. Царева является санкцией за самовыдвижение на должность Президента Украины, ведь партия утвердила своим кандидатом М. Добкина.

По словам первого заместителя председателя фракции Партии регионов в Верховной Раде М. Чечетова, М. Добкин выиграл у С. Тигипко в борьбе за выдвижение кандидатом от Партии регионов, потому что последний слишком рано начал предвыборную кампанию. «Несколько факторов было, которые не дали возможности Сергею Леонидовичу (обойти М. Добкина. – Авт.). Среди прочего причина в том, что он подал документы без официального утверждения партии. И хотя и М. Добкин, и Ю. Бойко, и О. Царев также пошли как самовыдвиженцы, у них была ситуация, которая вынуждала их так поступить», – отметил политик. По словам «регионала», люди любят тех, кто способен вести командную игру и кто способен свое «я» усмирить в интересах команды. «А что касается М. Добкина, то все отмечали его бойцовский и волевой характер, несломленность и нацеленность на победу. Вы сами можете убедиться, что в Харькове и области чистота. И какой Харьков сейчас красавец», – сказал «регионал».

«Я думаю, что выдвижение М. Добкина погасит сепаратистские настроения, потому что на какое-то время оказалось, что пришла власть, в которой не оказалось практически ни одного представителя Юго-Востока (Украины)... И как раз приход М. Добкина, такого лидера, даст понимание, что есть лидер, который будет защищать интересы Юго-Востока. А Юго-Восток – это сердце Украины, это индустриальное сердце страны. Если оно перестанет биться, Украина умрет. И в М. Добкине люди увидят того, кто способен реально за-

щитить интересы жителей Юго-Востока. В то же время он не будет ущемлять интересы жителей Западной Украины», – резюмировал М. Чечетов.

«...У нас в партии сложилась такая ситуация, что мы были готовы поддерживать С. Тигипко... Почему он “стартанул” сейчас, этот вопрос надо задать ему», – удивленно прокомментировал самовыдвижение С. Тигипко А. Ефремов.

Сам же С. Тигипко не замедлил с ответом на свое исключение, назвав такие действия «внутрипартийными репрессиями» и «борьбой с инакомыслием». «Из партии начали массово изгонять тех, кто попытался открыто поддержать мою кандидатуру, – заявил С. Тигипко. – В ближайшее время будут исключены все мои соратники в партии. Это предательство интересов партии и страны». И добавил: «...Сегодня партию превратили в филиал конкретной финансово-промышленной группы, в частное предприятие. Все решения принимаются единолично. Против несогласных развернулись внутрипартийные репрессии. Идет настоящая борьба с инакомыслием. Вместо обновления и демократизации, которых ждут от нас избиратели, проводятся чистки».

Он также отметил: «Я знаю свои рейтинги, которые сегодня, может быть, даже незаслуженно высокие. Но даже если меня не выберут, кандидатуру свою не снимаю и на выборы пойду», – сказал он. С. Тигипко пояснил, что намерен баллотироваться для внедрения реформ: «Я хочу реформировать страну, но националисты не должны быть при власти». И добавил, что одним из основных пунктов его предвыборной программы является пункт о повышении статуса русского языка: «Игнорировать интересы русскоговорящих граждан, которых в Украине 14 млн, нельзя. Это усиливает напряжение в обществе, угрожает расколом страны и потерей государственного суверенитета. Будет справедливо и правильно предоставить русскому языку статус официального. Это отражает реальную языковую ситуацию в Украине. При этом украинский язык останется государственным языком, обязательным в использовании государственными органами. Уверен, что перезагрузка языковой политики поможет успокоить накаленную ситуацию и устранил почву для постоянно возникающих спекуляций на тему языка».

Политик считает, что Верховная Рада должна немедленно рассмотреть пакет мер по урегулированию кризиса на Юго-Востоке Украины. В частности, он отметил: «Настроения на Юго-Востоке очень тревожные, прежде всего потому, что все последнее время власть не делает никаких шагов навстречу жителям этого региона. Причем эти шаги могли бы быть достаточно простыми. ...Сегодня можно было бы даже через изменение бюджетного кодекса какие-то дополнительные полномочия передать регионам. Просто договориться о том, что эту норму все парламентские фракции включают в текст новой Конституции. Но поскольку этого до сих пор не было сделано, настроения там, действительно, плохие и многие люди на самом деле сепаратистски настроены. На это накладывается рост безработицы, поскольку це-

лый ряд предприятий из-за дестабилизации отношений с Россией сейчас закрывается...

Практически все требования жителей Юго-Востока вращаются именно вокруг полномочий регионов. Им не нравится, что чиновники назначаются из центра. В последние дни я был в Луганске и Одессе, и практически повсюду один и тот же разговор о выборности власти на местах. Все хотят видеть какие-то механизмы, если власть ворует, отзывая этой власти. Все хотят, чтобы исполнительные органы формировались местными советами, все хотят видеть губернатора выборным и больше ничего. Я скажу вам откровенно: я не слышал разговор об отделении или хотя бы о получении права на отделение от Украины. Я выступаю за унитарную страну, но с широкими полномочиями регионов, прежде всего в экономической, социальной и культурной сферах...

Поверьте, я больше других заинтересован, чтобы Юго-Восток проголосовал, поскольку мои рейтинги базируются, исходя из 50-процентной явки в этих регионах, а рейтинги П. Порошенко и Ю. Тимошенко – на 70-процентной явке на Западе и в Центре Украины. К слову, я выступаю и за то, чтобы выборы в парламент тоже прошли досрочно, например осенью. Нужна полная перезагрузка власти, необходимо показать людям, что власть поменялась, и при этом дать им возможность самим осуществить эти изменения».

Также С. Тигипко зарегистрировал в Верховной Раде законопроект об амнистии, согласно которому освобождаются от уголовной ответственности участники протестов на Юго-Востоке Украины. Надо заметить, что это решение практически идентично закону об амнистии, принятому 21 февраля Верховной Радой по отношению к участникам протестов ноября 2013 – февраля 2014 г. «Амнистия участников протестов станет важным сигналом для Юго-Востока о том, что с политикой двойных стандартов покончено и что украинская власть ко всем своим гражданам относится одинаково», – сказал он.

Чтобы снять напряжение в обществе, С. Тигипко также предложил Верховной Раде в экстренном порядке принять пакет антикризисных мер, в котором, в частности, предлагается разоружить людей на улицах и распустить незаконные военные формирования во всех регионах страны.

Говоря о своей программе на президентских выборах, С. Тигипко заверил, что сделает все, чтобы объединить Украину от Луганска до Закарпатья, и заявил, что категорически не воспринимает сепаратизм.

Также в ходе предвыборной кампании посещая Одессу, народный депутат С. Тигипко выразил свое мнение и о том, что Украине необходима масштабная программа реформирования Вооруженных сил. По словам политика, проблемы военнослужащих требуют немедленного решения на самом высоком государственном уровне. И решать их нужно комплексно – это и перевооружение армии, и развитие военно-промышленного комплекса, и строительство жилья для военных, и предоставление им льгот. «Если мы вспомним историю, то увидим, что именно с модернизации армии всегда начинались государст-

венные реформы. Необходима масштабная программа реформирования Вооруженных сил. Сильная армия – это сильная страна», – уверен С. Тигипко.

В Одессе С. Тигипко рассказал и о том, что собирается создать партию. «Украине нужна мощная партия, представляющая интересы жителей Юго-Востока», – утверждал политик. По его словам, на сегодняшний день многие проблемы жителей Юго-Востока Украины не решены. «В ближайшее время мы создадим свою партию и пойдем на парламентские выборы с новой политической силой, – заявил народный депутат. – Люди просят побыстрее создавать новую политическую силу, поскольку считают, что нам надо объединяться, а другого рычага, кроме партии, чтобы влиять на ситуацию в стране, нет».

Напомним, ранее появилась информация, что С. Тигипко готовится возродить партию «Сильная Украина»¹. Об этом сообщают и близкие к С. Тигипко народные депутаты, по словам которых после выхода из ПР он намерен заняться раскруткой собственного политического проекта. К тому же, согласно данным государственного предприятия «Украинский институт промышленной собственности», бренд «Сильная Украина» зарегистрирован на С. Тигипко.

«Если человек имеет рейтинг выше 5 %, то сразу хочет создать свою политическую силу. Поэтому все партии у нас лидерского типа, – говорит блоггер Р. Шрайк. – Тигипко получит неплохой результат на президентских выборах. Где-то 10–15 %. Поэтому на парламентских выборах осенью у него есть все шансы провести партию в Раду. Будет иметь фракцию. Чтобы как-то отличаться от Партии регионов, Тигипко будет патриотичнее. Также будет поддерживать проукраинские позиции, чтобы со своей фракцией войти в правящую коалицию. Будет говорить то, что будет нравиться и Юго-Востоку. В новую партию Тигипко вернет всех, кто был в его “Сильной Украине”».

При этом обращает внимание и тот факт, что в самой Партии регионов семь областных организаций поддержали кандидатуру С. Тигипко на пост Президента. Например, председатель Кировоградской областной организации ПР А. Шаталов заявил: «Мы не поддерживаем решение Съезда о выдвижении М. Добкина... Партия в данный момент нуждается в объединяющем лидере. Кандидатура М. Добкина такой не является. Такой кандидатурой является наиболее рейтинговый сегодня член ПР С. Тигипко. В поддержку кандидатуры С. Тигипко высказалось большинство городских и районных организаций», – сообщил А. Шаталов.

С другой стороны, зампреда Запорожской горорганизации ПР Н. Северин рассказал, что в их организации размышляли над тремя кандидатурами, но выбор был в пользу экс-губернатора Харьковщины. «Мы обсуж-

¹ В 2009 г. С. Тигипко создал и возглавил партию «Сильная Украина». Через три года она самораспустилась. Членам предложили вступить в ПР. С. Тигипко стал заместителем главы партии.

дали кандидатов до съезда. Решение было голосовать за М. Добкина, что и сделали наши делегаты», – сказал Н. Северин. Он считает это правильным шагом, говоря, что Юго-Восток Украины – электоральная база «регионалов» – больше поддерживает М. Добкина. «Когда победил Майдан, М. Добкин не испугался. У него твердая позиция в отличие от С. Тигипко, поведение которого у членов партии вызывает вопросы», – сказал Н. Северин и добавил, что слова и действия С. Тигипко «не работали на сплочение партии, которая всегда славилась своей монолитностью. Он вел раскольническую политику, и мы ее не можем поддерживать».

В свою очередь эксперты считают, что, как ни парадоксально, раскол в стане «регионалов» может сыграть на руку всем сторонам. И Партия регионов со своим кандидатом М. Добкиным, и С. Тигипко с остальными самовыдвиженцами постараются извлечь пользу из сложившейся ситуации. «С. Тигипко попытается на фоне раскола набрать очки и вполне сможет перехватить разочаровавшихся в Партии регионов избирателей, которые, тем не менее, остаются противниками власти. А после президентской кампании у него будет базис для собственного политического проекта. Ю. Бойко, скорее всего, будет ему подыгрывать, а у О. Царева на кону политическое будущее», – считает директор Центра общественных отношений Е. Магда (<http://vz.ua/publication/31486-chistka-partii-regionov-ili-pochemu-tigipko-ne-v-obide>).

Другие эксперты утверждают, что электорат Юго-Востока Украины будет расколот между, как минимум, четырьмя кандидатами на пост Президента, чьи политические карьеры были связаны с Партией регионов и КПУ. Речь идет о М. Добкине, Ю. Бойко, П. Симоненко и С. Тигипко (при этом только П. Симоненко и М. Добкин пойдут на выборы, продолжая пользоваться поддержкой партийных структур).

Кто же предложит избирателям Юго-Востока Украины наиболее близкую им идеологическую платформу? Согласно данным опроса, проведенного Киевским международным институтом социологии (КМИС) по заказу ZN.UA 10–15 апреля², лишь четверть (24,7 %) жителей восьми областей Юго-Востока Украины поддерживают вступление страны в ЕС, в то же время сторонников присоединения к Таможенному союзу почти вдвое больше (46,8 %).

«Самой репрезентативной выглядит Харьковская область: 26,5 % ее жителей выступают за вхождение страны в ЕС, а 46,5 % – в ТС... В Днепропетровской, Запорожской, Одесской разница между сторонниками и противниками

² Опрос проведен Киевским международным институтом социологии (КМИС) по заказу ZN.UA 10–15 апреля. Опрошено 3232 респондентов старше 18 лет в 160 населенных пунктах восьми регионов Юга и Востока Украины – Одесской, Николаевской, Херсонской, Харьковской, Луганской, Днепропетровской, Запорожской, Донецкой областях (методом телефонных интервью – 1476, методом личных интервью – 1756). В каждом отдельном регионе проведено не менее 400 интервью. Погрешность выборки не превышает 0,95 %.

ЕС и ТС составляет от 5 до 11 %. Самое резкое неприятие Евросоюза лишь у жителей двух областей – Донецкой и Луганской: за вступление в ТС там проголосовало бы 72,5 и 64,3 % соответственно, а за вхождение в ЕС – 9,4 и 11,2 %».

При этом, по данным anna-news.info, результаты социологического опроса по Луганску – за унитарную Украину чуть больше 2 %, за Новороссию в составе Украины (федерализация) – 2,5 %, за Новороссию в составе России порядка 92–94 %.

Что же касается вопросов, связанных с экономикой и благосостоянием, то тут как раз никаких принципиальных расхождений между жителями Центра, Запада, Юга и Востока Украины не наблюдается: все они одинаково критично оценивают собственное материальное благополучие (в среднем на 3,3 балла по 10-балльной шкале), всех волнуют проблемы коррупции, высоких цен, безработицы и отсутствия уверенности в завтрашнем дне.

Рассмотрим, в какой степени программы основных кандидатов в Президенты от Юго-Востока Украины – С. Тигипко и М. Добкина – соответствуют сформированному запросу.

Как пишут «Комментарии», большее внимание взаимоотношениям с Россией уделяет в своей программе М. Добкин, говоря при этом о многовекторной внешней политике с равным вниманием и ЕС, и странам Азии. С. Тигипко пропагандирует внедрение европейских техстандартов и предлагает не более чем «возобновить переговорный процесс с Россией во всех сферах».

Языковой и, если шире, культурно-исторический вопрос затронут в программе всех кандидатов приблизительно в равной степени. И М. Добкин, и С. Тигипко говорят о защите общей украинско-русской истории, культуры, традиций и о повышении статуса русского языка – от официального сегодня и государственного в перспективе (С. Тигипко) и государственного уже сейчас (М. Добкин). Акцент на языковом вопросе понятен, ведь для многих жителей Юго-Востока Украины русский язык ассоциируется с личной свободой.

Интересно отношение кандидатов к вопросу политико-административного переустройства страны. М. Добкин считает децентрализацию власти и усиление роли местного самоуправления «единственно верным путем сохранения целостности Украины» и «прививкой» от сепаратизма (он же при этом единственный кандидат, прямо отстаивающий внеблоковый статус страны). По мнению В. Добкина, власть необходимо передать территориям и не важно, как это будет называться – децентрализацией или федерализацией. Об этом, в частности, политик заявил на презентации своей предвыборной программы. «Я иду во власть, чтобы передать власть на места», – отметил М. Добкин. При этом он открыто заявляет, что Крым необходимо вернуть.

С. Тигипко ограничивается упоминанием о «сильном местном самоуправлении» и «перераспределении полномочий» между центром и регионами (<http://comments.ua/politics/462602-poverit-yugo-vostok.html>).

В общем-то, на этих внеочередных президентских выборах, впрочем, как и на предыдущих, многое будет зависеть от Юго-Востока Украины, если этот регион придет на выборы. К тому же 40 % избирателей Юго-Востока не определились со своим выбором. «Я прогнозирую низкую явку на Юго-Востоке, а между Ю. Тимошенко и П. Порошенко Юго-Восток не выберет никого. Местные элиты зачищены, люди в первом туре будут голосовать за О. Царева или П. Симоненко. М. Добкин получит 3–4 %, не больше. М. Добкин не самостоятелен, именно поэтому выбрали его, а не С. Тигипко. С. Тигипко, став кандидатом от партии, сделался бы главным в “Партии регионов”, и это там понимают, и этого бы не хотела “старая гвардия”», – заявляет О. Бондаренко, директор Российско-украинского информационного центра.

В свою очередь В. Жарихин, замдиректора Института стран СНГ, утверждает, что «Юго-Восток поделится между С. Тигипко и М. Добкиным и не выпустит никого из них во второй тур. Явка там будет меньше обычного, и предпочтения сместятся в пользу Запада и Центра Украины. Во втором туре поддержат П. Порошенко. Поэтому он сидит под корягой и не позволяет себе никаких антироссийских высказываний, в отличие от Юлии Владимировны, которая пустилась во все тяжкие, понимая, что Юго-Восток для неё потерян. Не исключаю, что проигравшие первые тур С. Тигипко и М. Добкин могут во втором отдать свои голоса П. Порошенко» (<http://www.mk.ru/politics/article/2014/03/30/1006030-kto-stanet-prezidentom-ukrainyi-prognoz-ekspertov.html>)

Следовательно, среди представленных кандидатов нет ни одного серьезно-го лидера, который мог бы объединить избирателей всего Юго-Востока Украины, выступить в качестве единого кандидата от этих регионов, отмечает заместитель директора Института стран СНГ В. Жарихин. «Многие и хотели бы такими стать, например тот же М. Добкин или С. Тигипко. Другое дело, в какой мере Юго-Восток Украины им поверит, – продолжает эксперт. – И тот, и другой себя уже немного “замазали” компромиссами с нынешней киевской властью. И я боюсь, что без явного лидера значительная часть электората на Юго-Востоке Украины уклонится от участия в выборах, а значит, итоги голосования отразят мнение в основном Центральной и Западной Украины, где активность избирателей обещает быть высокой.

...П. Порошенко тоже не вызывает энтузиазма, но его преимущество в том, что он пытается себя позиционировать как кандидат более компромиссный и приемлемый для Юго-Востока Украины. Люди могут выбрать его как “меньшее из зол”. Надо помнить, что юго-восточное население по-прежнему составляет количественное большинство Украины. И не случайно кандидаты от Юго-Востока на выборах традиционно побеждали. Просто сейчас сильного кандидата от этих регионов нет, поэтому фору сможет иметь тот политик Майдана, который будет выглядеть в глазах жителей Юго-Востока более приемлемым. Результаты соцопросов всего лишь показывают картину отсутствия

лидера, вызывающего доверие у Юго-Востока. Тот же бывший глава Харьковской области М. Добкин, на мой взгляд, комедийный персонаж... В этой ситуации П. Порошенко, которого считают одним из спонсоров Майдана, пусть и не устраивает Юго-Восток Украины, но может оказаться наименее раздражающим» (<http://www.smena.ru/news/2014/03/31/23206>).

Эту точку зрения разделяет и политолог В. Фесенко, который также считает, что явного фаворита в южных и восточных областях пока нет. «Пока лидирует С. Тигипко, но стартовый этап кампании он начал вяловато и невыразительно. Активен и М. Добкин. Он пытается догнать С. Тигипко, но выглядит бледно и неубедительно. Его пассажи по поводу борьбы с коррупцией в эфире у Шустера наглядно показали, что он не видит никакой необходимости в такой борьбе и вообще не считает коррупцию проблемой», – сообщает В. Фесенко.

Вместе с тем, по словам политолога, в обществе есть объективная потребность в снижении политического напряжения и поиске мирного решения сложившейся ситуации на Востоке Украины. «Если раньше большинство населения, как показывают социологи, боялись экономических проблем – безработицы, роста цен. Сейчас на первое место вышла угроза войны. Позиция С. Тигипко сегодня отвечает запросу значительной части населения на предотвращение войны. Он занимает позицию миротворца в политическом процессе и тем самым может расширить число своих избирателей. Как политик и кандидат в Президенты он поступает правильно», – отметил политолог.

Эксперт считает, что, в отличие от позиции С. Тигипко, другие кандидаты – в частности М. Добкин – пока не высказали четкой миротворческой позиции. Напомним, ранее С. Тигипко заявил о необходимости поиска мирного выхода из ситуации в стране и осудил призывы других кандидатов и их сторонников к насилию.

Впрочем, по мнению политолога И. Хисамова, Партия регионов своим выбором кандидата в Президенты показала, что она «не собирается всерьез бороться за власть и всерьез работать». Он добавил, что совсем другая картина была бы, если бы кандидатом от ПР стал С. Тигипко. Но этого не случилось, поскольку «партия так и не поднялась выше внутренних разборок». И. Хисамов при этом отметил, что в сложившейся обстановке «регионалам» трудно было бы рассчитывать на хороший результат даже при сильном лидере и при полном напряжении всех сил. Выбор же слабого кандидата приведет к тому, что ПР на несколько лет вообще исключит себя из процесса и, скорее всего, ждет распад (<http://rian.com.ua/analytics/20140402/342754395.html>).

В то же время, как утверждают эксперты, насчет электоральных перспектив С. Тигипко обольщаться не стоит. «На дворе не 2010-й – фотогеничностью избирателя уже не купить. Тем более призраками “покрашенная”. С. Тигипко был во власти и имел все возможности реализовать то, что обычно обещают гражданам с предвыборных трибун. Не реализовал...» (http://blogs.lb.ua/sonya_

koshkina/260738_kazus_tigipko_.html). «Народный депутат от Партии регионов С. Тигипко не имеет права претендовать на пост Президента Украины», – такое мнение выразил директор Агентства моделирования ситуаций В. Бала, комментируя решение С. Тигипко побороться за пост главы государства. «С. Тигипко подал документы на регистрацию для участия в выборах Президента Украины. Есть ли у него совесть? Ответ теперь очевиден для всех – нет! Человек, который в ночь, когда должны были голосовать в Верховной Раде о прекращении огня и отвода сил правоохранительных органов, не пришел в сессионный зал, хотя весь день призывал всех прийти. Он показал, что интересы граждан и страны для него – ничто, по сравнению с личными интересами. Даже самовыдвижение, не дождавшись съезда Партии регионов, это еще раз доказывает», – написал эксперт на своей странице в Facebook (<http://www.nr2.ru/kyiv/490955.html>).

Таким образом, одной из особенностей сегодняшней политической ситуации в стране является отсутствие политического лидера, рассматриваемого большинством граждан Юго-Востока Украины в качестве выразителя их интересов. Одним из претендентов на роль «полномочного представителя» этого региона на уровне высшего политического эшелона остается С. Тигипко, имеющий сегодня неплохие шансы сформировать на базе своих сторонников новую общенациональную политическую структуру, которая будет выражать интересы Юго-Востока Украины и при этом иметь высокий уровень поддержки в центральной части Украины.

С. Горвая, ст. науч. сотр. ФПУ НБУВ, канд. наук по соц. коммуникациям

О возможных новых радиоактивных рисках для Украины

Кабинет Министров Украины предоставил разрешение на разработку проектов землеустройства по отводу двух земельных участков общей площадью 45,2 га в зоне отчуждения Чернобыльской атомной электростанции для строительства Централизованного хранилища отработанного ядерного топлива (ЦХОЯТ) в соответствии с Законом Украины «Об обращении с отработанным ядерным топливом по размещению, проектированию и строительству централизованного хранилища отработанного ядерного топлива реакторов типа ВВЭР отечественных атомных электростанций». Распоряжением также предусматривается предоставление ГП НАЭК «Энергоатом» разрешения на разработку проекта землеустройства для строительства ЦХОЯТ, на которое будет поступать отработанное топливо из реакторов типа ВВЭР отечествен-

ных атомных электростанций. Как сообщают СМИ, президент ГП НАЭК «Энергоатом» Ю. Недашковский проинформировал о том, что после строительства пускового комплекса, завершение которого намечено на конец 2017 г., и введения в эксплуатацию самого хранилища, на ЦХОЯТ будет направляться отработавшее ядерное топливо (ОЯТ) из трех атомных станций – Хмельницкой, Ривненской и Южно-Украинской АЭС (http://www.energoatom.kiev.ua/ru/stroitelstvo/cssnf/38938-pravitelstvo_prinyalo_rasporyajenie_kotoroe_pozvolit_ekonomit_sredstva_na_vyvoze_otrabotavshogo_yadernogo_topliva_v_rossiyu/#.U1g6T1d5ano, 23.04.2014).

Хранилище планируется разместить на площадке между селами Старая Красница, Буряковка, Чистоголовка и Стечанка на юго-запад от Чернобыльской АЭС в зоне отчуждения и безусловного (обязательного) отселения.

Земельные участки, которые отведены под хранилище, находятся в постоянном пользовании Государственного агентства по управлению зоной отчуждения, в дальнейшем они будут переданы в постоянное пользование ГП НАЭК «Энергоатом» для строительства ЦХОЯТ и подъездного железнодорожного пути сообщения ЦХОЯТ с железнодорожной магистралью на отрезке Вильча – Янов.

Создание Централизованного хранилища отработанного ядерного топлива должно дать возможность Украине значительно сократить расходы, связанные с обращением с отработанным ядерным топливом, которое в настоящее время вывозится на временное хранение в РФ с последующей переработкой.

Следует напомнить, что в 2003 г. «Энергоатом», с целью сокращения расходов, объявил международный конкурс по отбору компании для создания в стране Централизованного хранилища отработанного ядерного топлива сухого типа для топлива с трех АЭС. Его победителем стала американская компания Holtec International, с которой в конце 2005 г. был заключен контракт общей стоимостью 127,75 млн евро на проектирование, лицензирование, строительство и введение в эксплуатацию первой очереди хранилища.

Согласно правительственному распоряжению № 131 от 12 февраля 2009 г., пусковой комплекс Централизованного хранилища отработанного ядерного топлива для реакторов типа ВВЭР отечественных атомных станций должен быть построен за 36 месяцев за 1,23 млрд грн, тогда как стоимость всего хранилища оценивается в 3,68 млрд грн. Длительность строительства, согласно распоряжению, будет определяться с учетом срока, необходимого для его заполнения отработанным топливом.

При этом нужно уточнить, что в рамках соглашения о поставках ядерного топлива сейчас Россия забирает отходы, которые вырабатывают атомные электростанции Украины. То есть Россия поставляет твэлы, которые используются для производства электроэнергии. После того, когда они выполняют свои функции, их возвращают в Россию и там уже утилизируют. В этом случае речь идет не только о том, что Украина будет хранить отработанное ядерное топли-

во у себя. Украина сейчас, как информируют СМИ, планирует заменить российские твэлы на американские.

11 апреля, пишут СМИ, Министерство энергетики и угольной промышленности Украины и американская компания Westinghouse заключили коммерческий контракт на поставку ядерного топлива в Украину в объеме до трех перегрузочных партий в год сроком до 2020 г. Технические и ценовые параметры контракта не разглашались.

Относительно компании Westinghouse обращает на себя внимание то, что, как ранее информировали СМИ, несколько лет назад на чешской АЭС «Темелин» произошла разгерметизация тепловыделяющих элементов производства Westinghouse, после чего Чехия отказалась от услуг этого поставщика. В 2012–2013 гг. на двух энергоблоках Южно-Украинской АЭС были зафиксированы нарушения в работе тепловыделяющих сборок американского производства. Выяснилось, что эти нарушения были вызваны конструктивными недоработками Westinghouse. В 2013 г. Государственная финансовая инспекция Украины оценила убытки НАЭК «Энергоатом» от проблем, связанных с эксплуатацией ядерного топлива Westinghouse в объеме 100 млн грн.

Примечательным выглядит то, что в Киеве, по случаю годовщины аварии на Чернобыльской АЭС, у здания национального оператора АЭС – НАЭК «Энергоатом» состоялась акция протеста участники которой высказали мнение, что использование топлива производства компании Westinghouse на АЭС Украины несет в себе серьезные риски безопасности.

По словам протестующих, топливо американского производителя не было официально сертифицировано в Украине профильным регулирующим органом – Государственной инспекцией ядерного регулирования Украины. Поэтому его использование представляет опасность для работы атомных реакторов, что было подтверждено многочисленными фактами искривления тепловыделяющихборок Westinghouse во время тестовой эксплуатации на Южно-Украинской АЭС.

Участники пикета развернули украинские флаги и плакаты с лозунгами: «Нет второму Чернобылю», «Westinghousegohome». По итогам акции в адрес НАЭК «Энергоатом» было направлено обращение с требованием прекратить использование небезопасного ядерного топлива (<http://for-ua.com/ukraine/2014/04/26/193812.html>, 26.04.2014).

Сегодня, подписанный Министерством энергетики и угольной промышленности Украины и американской компанией Westinghouse контракт на поставку ядерного топлива в Украину активно и, в большинстве своем далеко не совсем положительно, комментируется в экспертных украинских, кругах и в среде российских специалистов имеющих отношение к разработке соответствующих технологий АЭС. Эксперты в этом решении Киева видят угрозу ядерной безопасности в регионе. Также, как сообщают СМИ, замещение российского топлива на АЭС Украины, анонсированное ранее оператором укра-

инских АЭС НАЭК «Энергоатом», несет в себе риски безопасности и не является вполне законным, поскольку процесс квалификации ядерного топлива Westinghouse Государственной инспекцией ядерного урегулирования Украины так и не был закончен. По мнению исполнительного секретаря Украинского ядерного общества С. Барбашова, «американское топливо не до конца прошло квалификацию на наших блоках». Это связано с тем, что на этапе опытной квалификации топлива на Южно-Украинской АЭС были выявлены существенные дефекты, связанные с искривлением тепловыделяющих сборок (ТВС) американского производства. «Квалификация топлива проведена не до конца. То есть, было загружено определенное количество кассет в два блока на ЮАЭС, они проработали некоторое количество времени, в целом они показали нормальные результаты, но все-таки показали, что не до конца конструктивно это топливо доработано», – подчеркнул С. Барбашов.

Решение Украины использовать на своих АЭС топливо американского производства называет политическим заведующий кафедрой физических проблем материаловедения, заслуженный деятель науки и техники РФ, МИФИ Б. Калинин. По его словам, использование топлива, которое не прошло лицензирование, грубо нарушает международные требования ядерной безопасности и выглядит как политический шантаж, за последствия которого Украине придется отвечать перед мировым сообществом. Б. Калинин подчеркнул, что лицензировать топливо необходимо только с согласия конструкторов реакторов АЭС, а ими являются российские специалисты. «В этой ситуации мы видим полное игнорирование требований радиационной безопасности. Я думаю, что украинские власти никогда не примут такое решение, потому что не разрешат их специалисты. Это просто политический шантаж», – цитируют СМИ слова Б. Калинина.

Вице-президент Украинского ядерного общества, бывший директор Ровенской АЭС В. Коровкин в своем комментарии подчеркнул: «Известно, что были замечания, озвученные несколько лет назад по конструкции ТВС производства Westinghouse. И сейчас не понятно – доработаны они или нет. Надо все внимательно опробовать, сперва на одном–двух реакторах, и только если все будет нормально – подписывать контракт о поставках на несколько АЭС» – считает эксперт (<http://finance.obozrevatel.com/economy/18564-ekspertyi-ekspluatatsiya-yadernogo-topliva-westinghouse-na-aes-ukrainyinevozmozhna-bez-provedeniya-dopolnitelnyih-issledovaniy-bezopasnosti.htm>, 25.04.2014).

По мнению председателя совета Международного центра «Энергетика и информатика XXI» М. Ватагина, эксплуатация ТВС Westinghouse небезопасна в виду нарушения принципа технического единства, когда использование «неродных» комплектующих способно негативно повлиять на работу энергоблока в целом. «Есть такая вещь, как жесткая взаимозависимость характеристик ТВС с конструкцией активной зоны реактора. И решиться на на-

рушение этой связки можно только в том случае, если в национальном поле будет совмещение генерального конструктора, научного руководителя и генерального проектанта. Без этого, конечно, можно, но весьма опасно», – считает эксперт.

Эксперт по безопасности атомной энергетики, лауреат премии «Глобальная энергия» академик А. Саркисов в своем комментарии ситуации отметил, что возможное применение на АЭС Украины топлива американской компании Westinghouse, дефекты которого ранее выявлялись неоднократно, снизит надежность работы реакторов АЭС и может угрожать ядерной безопасности (<http://rian.com.ua/politics/20140409/343695359.html>, 09.04.2014).

Такого же мнения придерживается и глава Департамента коммуникаций госкорпорации «Росатом» С. Новиков. По его словам, загрузка без соответствующего тендера американского ядерного топлива на украинских АЭС грозит существенным снижением уровня безопасности атомной станции (http://rian.com.ua/CIS_news/20140416/344725654.html, 16.04.2014).

В СМИ также было распространено заявление Международного союза ветеранов атомной энергетики и промышленности в котором указано, что использование ядерного топлива американского производства на АЭС Украины, где используются реакторы советского образца, не предусмотрено техническим проектом, не соответствует требованиям безопасности и может привести к нештатным ситуациям, сопоставимым по масштабам с катастрофой на Чернобыльской АЭС (<http://rian.com.ua/politics/20140425/345880810.html>, 25.04.2014).

Обращает на себя внимание также и то, что, по информации СМИ, глава комитета Госдумы по промышленности В. Гутенев отправил федеральному канцлеру Германии А. Меркель письмо с предупреждением. В письме депутат предлагает инициировать создание спецгруппы в МАГАТЭ для проведения детальной экспертизы безопасности операций по замене топлива на АЭС Украины. Такая инициатива вызвана возможным отказом украинских атомных станций с российскими атомными реакторами от рассчитанного на них российского ядерного топлива (http://про.вэд.рф/index.php?option=com_k2&view=item&id=12886:k-godovshtine-chepnobylya-aes-ukrainy-snova-ppredstavlyayut-ugpozu&Itemid=433, 26.04.2014).

В. Гутенев отметил, что на АЭС Украины стоят реакторы советского проекта, которые рассчитаны только на российское топливо, «поэтому дальнейшие попытки применения тепловыделяющих сборок американского производства неизбежно порождают угрозу выхода из строя украинских реакторов и повышают вероятность техногенных катастроф».

В обращении подчеркивается: «Германия является ведущей державой Европейского Союза. Поэтому, выражая свою обеспокоенность, мы надеемся, что Вы используете свой высокий авторитет и влияние в мире и примете меры, направленные на то, чтобы не допустить ситуацию, грозящую техногенной катастрофой».

При этом, эксперт Центра аналитического мониторинга МГИМО МИД РФ Л. Гусев считает, что Германия может инициировать проверки без-опасности украинских атомных электростанций с участием ведущих евро-пейских экспертов из-за решения Украины использовать на своих АЭС топливо американского производства, так как к голосу Германии прислушиваются (http://rian.com.ua/world_news/20140425/345937421.html, 25.04.2014). Эксперт особо подчеркнул то, что любая серьезная техногенная авария в Украине может коснуться и ее соседей, в том числе и в Европе.

Економічний ракурс

Н. Тарасенко, мол. наук. співроб. СІАЗ НБУВ

Економічні реформи в Україні: декларації уряду чи реальні зміни?

Зміна влади в Україні поставила на порядок денний ряд нових завдань, серед яких з огляду на економічну реальність, яка дісталася новому уряду країни, одним з найпріоритетніших є проведення економічних реформ.

Дослідження суспільно-політичних очікувань громадян, проведене соцгрупою «Рейтинг» у квітні 2014 р. продемонструвало, що переважна більшість громадян України – 63 % – першочерговою реформою, яку потрібно здійснити в Україні, визначають боротьбу з корупцією, 61 % вважають, що найбільш потрібними є економічні реформи, 42 % найбільш значущими вважає проведення реформ в армії та оборонній галузі. Мовне питання, на якому часто спекулюють антиукраїнські політичні сили, отримало лише 6 % прихильників (<http://infolight.org.ua/content/suspilno-politychni-ochikuvannya-gromadyan-kviten-2014>).

Нова влада отримала в спадщину Державний бюджет, що був прийнятий на початку року урядом М. Азарова і мав дефіцит 71,5 млрд грн. До того ж закладені в бюджеті 395,3 млрд грн доходів були нереальними – за підрахунками нового уряду, вони були на 44,1 млрд грн вищими, ніж може дати економіка. Тобто фактичний дефіцит мав становити 115 млрд грн, або чверть видатків. Тож перші антикризові рішення стосувалися змін до Держбюджету на 2014 рік. Уже 1 березня уряд ухвалив відповідну Постанову «Про економію державних коштів і недопущення втрат бюджету», згідно з якою уряду без спеціального дозволу заборонено створювати нові установи, збільшувати кількість працівників, заповнювати вакантні посади і вдаватися до інших дій зі збільшення кількості штатних працівників у держапараті. Крім того, дер-

жавним установам заборонили витратити бюджетні кошти на ремонти, придбання автотранспорту, мобільних телефонів, ноутбуків, обслуговування мобільних телефонів, оплату чартерних рейсів.

У рамках оптимізації бюджетних витрат голова Міністерства фінансів О. Шлапак анонсував «зачистку» деяких бюджетних програм і державних проектів. За словами міністра, скорочено 42 програми, які емігрували з бюджету в бюджет і фінансувалися на 1–2 % на рік. Кабмін також переглянув понад 80 рішень попереднього уряду щодо окремих державних проектів. Це, зазначає чиновник, дасть змогу зекономити 48 млрд грн.

Урядовці також «заохочують» до економії місцеві органи влади. Так, уряд ухвалив постанову щодо збалансування місцевих бюджетів у 2014 р. в процесі їх виконання. За словами О. Шлапака, уряд вимагає від регіонів збільшити доходи бюджетів на 2 % і скоротити видатки на 1 %. «До кінця поточного місяця вони повинні відзвітувати, у який спосіб це їм вдасться зробити», – наголосив міністр фінансів.

О. Шлапак повідомив, що протягом двох місяців буде проведено інвентаризацію державних резиденцій, дач, будинків відпочинку та оздоровчих закладів, після чого об'єкти нерухомості будуть передані Фонду держмайна для подальшої реалізації. Загалом, за підрахунками міністра фінансів, перераховані заходи мають зекономити державі 500 млн грн уже у 2014 р.

Задля наповнення бюджету уряд ініціював збільшення податкового навантаження. Урядовий антикризовий пакет, що передбачає підвищення податків, акцизів і зборів і, за оцінками Кабміну, має збільшити дохідну частину бюджету приблизно на 44 млрд грн із розрахунку на рік, було ухвалено парламентом 27 березня. Запропоновані закони, за словами Прем'єра А. Яценюка, на оплески не заслуговують, «бо доводиться обирати між поганим та дуже поганим», але вселяють надію, що запропонованим рішенням аплудуватимуть уже наступні покоління.

Так, законопроект № 4576 «Про запобігання фінансовій катастрофі та створення передумов для економічного зростання в Україні» передбачає підвищення тарифів на газ і тепло. Як повідомив А. Яценюк під час презентації в парламенті урядового антикризового пакета, Україна нині утримує першість за витратами електроенергії на 1 дол. продукції, маючи при цьому найнижчу ціну на газ для населення. За словами Прем'єра, досі українці платили 84 дол. за 1 тис. куб. м блакитного палива, тоді як у Росії вона становить 128 дол. за 1 тис. куб. м. Населення Вірменії сплачує за газ 380 дол. за 1 тис. куб. м, Молдова – 470 дол. за 1 тис. куб. м, Болгарія – 605 дол. за 1 тис. куб. м. Схожа ситуація і з оплатою за тепло: середній тариф по Україні становить 22,7 дол., тоді як у Росії – 39,15 дол. Відтак усі зусилля уряд спрямує на те, аби привести ці показники у відповідність до економічно обґрунтованого рівня чи хоча б наблизитися до нього. «В сьгоднішніх умовах ми зобов'язані підняти тарифи на енергоносії, щоб не збанкрутувала країна, щоб привести

у відповідність навіть не до економічно обґрунтованого рівня, а хоча б до рівня Росії», – зазначив Прем'єр А. Яценюк. Крім того, підняття тарифів було однією з умов МВФ для надання кредиту.

Підвищення тарифів буде поетапним і триватиме до 2018 р. Згідно із законопроектом, збільшення цін на газ для населення передбачається вже з 1 травня на 50 %. Водночас підвищення тарифів супроводжуватиметься впровадженням нової системи соціальної підтримки, яка охопить до 30 % населення. «Кожна малозабезпечена сім'я буде додатково отримувати до 500 грн на оплату», – зазначив А. Яценюк.

За словами експертів, у разі збереження нинішніх тарифів уже в 2017 р. Україну могла б очікувати катастрофа у сфері електроенергетики. Директор аналітичної групи «Да Вінчі» А. Баронін переконаний, що зростання тарифів – це єдиний шлях до підвищення енергоефективності економіки і важливий крок для притоку інвестицій в енергетичну сферу. Разом із тим аналітик пропонує більш зважено підійти до зниження соціальних ризиків, переглянути діючу систему дотацій і пільг. Першочергове завдання – упорядкувати систему адресної допомоги тим, хто насправді її потребує.

Непопулярні реформи, зокрема підвищення цін на енергоносії для населення, здатні вивести Україну з кризи за рік-півтора, вважає гендиректор інвесткомпанії Concorde Capital І. Мазепа. «Населенню одразу буде нелегко, але йому і так давно нелегко. Якщо уряд не піде на цей крок зараз, з якихось політичних причин вирішить його відкласти, то підвищення тарифів усе одно відбудеться, тільки трохи пізніше. Це потрібно чесно визнати і все ж реалізувати ряд заходів, які будуть непопулярні в короткому періоді, але в довгостроковому здатні значно підкоригувати спадну економіку, і протягом 12–18 місяців вивести її з кризи», – підкреслив він.

І. Мазепа вважає, що поточна економічна ситуація в країні плачевна, але її можна вирівняти. «І уряд уже зробив перші стабілізаційні кроки. Це – секвестр державного бюджету і держзвдатків орієнтовно на 80 млрд грн, розв'язання проблеми непогашеного ПДВ шляхом випуску облігацій. Крім того, у країні відбулася девальвація, яка стимулює інфляцію – і це вже позитивний результат», – пояснив він.

На його думку, ситуація в українській економіці може змінитися доволі швидко на краще за умови проведення реформ і підтримки міжнародними донорами. Єдиною загрозою сьогодні для України є тільки ризик військового вторгнення з боку Росії (http://ukr.lb.ua/news/2014/03/25/260634_populyarnie_reformi_vivesti.html).

Законом встановлено прогресивну шкалу оподаткування доходів фізичних осіб. Податок на доходи громадян, починаючи з 300 тис. грн, становитиме 20 %, з 500 тис. грн. – 25 %. Таких людей у країні, за попередніми підрахунками, 300 тис., які володіють 60 % всіх активів в Україні. «1,7 % багатих українців повинні заплатити податки, щоб 98 % українців відчули, що в країні

прийшов час соціальної справедливості», – пояснив Прем'єр цю ініціативу. Водночас було вирішено відмовитися від оподаткування доходів з банківських депозитів, принаймні в цьому році.

Зарплати бюджетників і пенсій заморозять на поточному рівні – вони підвищуватимуться тільки на рівень інфляції, аби компенсувати зростання цін. Мінімальну зарплату та прожитковий мінімум протягом цього року уряд вирішив не змінювати. «Вони залишатимуться на тому рівні, що був встановлений на 1 січня цього року», – заявив А. Яценюк.

Пенсійні виплати, які перевищують 10 тис. грн, пропонується оподатковувати на 15 %. Крім того, пенсії держслужбовців, суддів, прокурорів, слідчих, працівників місцевого самоврядування, дипломатів та ін. пропонується перевести на загальний принцип нарахування – у розмірі 70 % від зарплати. Таке рішення, у сукупності з іншими заходами, дасть змогу вже в 2014 р. знизити витрати Пенсійного фонду на 1,358 млрд грн.

Зменшувати бюджетні витрати планують також шляхом скорочення близько 24 тис. чиновників, 79,4 тис. працівників МВС, 3,35 тис. співробітників СБУ, 2,263 тис. працівників прокуратури. Лише на звільненні силовиків планують заощаджувати 1,35 млрд грн на рік.

Закон збільшує ставки акцизного податку на алкогольні напої та тютюнові вироби на 25 %, пиво – на 42,5 %. Таким чином, сукупне підвищення ставок на спирт та алкогольні напої в 2014 р. становитиме 39 %, на тютюнові вироби – 31,5 %, на пиво – 42,5 %.

Введено також збір у розмірі 0,5 % при купівлі валюти. Причому платити його будуть і юридичні, і фізичні особи, у безготівковій і готівковій формі.

Серед інших непопулярних заходів – уніфікація виплати допомоги при народженні дитини. Тепер розмір допомоги становитиме 41 тис. 280 грн, незалежно від кількості дітей у сім'ї.

У цілому в Кабміні зазначають, що оголошені реформаторські рішення уряду не остаточні. Після докладного вивчення та всебічної експертизи щось можна змінити, щось додати, дещо проігнорувати. Більшість експертів також ставляться до економічної програми нового уряду з урахуванням перспективи переглянути деякі її статті та положення.

Експерти поки не прогнозують, наскільки швидким виявиться ефект від непопулярних кроків уряду, але переконані, що завдяки їм Україна зможе вийти зі стагнації. «Нині вже неможливо приймати такі закони, які дозволяли б врахувати повною мірою і необхідність виходу з глибокої кризи в економіці, і гарантувати ту планку соціальних виплат, яку традиційно підтримували, багато в чому на шкоду економічному зростанню, усі уряди і всі президенти, – вважає директор Інституту соціально-політичного проектування “Діалог” А. Міслюк. – Тому зараз, власне, і доводиться чимось жертвувати. Але, за великим рахунком, є підстави, що найбільш незахищені верстви населення не будуть зачеплені цими мірама і в законі передбачена компенсація для них і підтримка».

На думку експерта, збільшення кількості бідних сімей у 2,5 рази, про яке заявляв Прем'єр А. Яценюк, не відбудеться. «У нас рівень бідності плаваючий. Немає чіткої межі, де починається бідність і кого загальноприйнято вважати бідним. “Затягнути паски” дійсно доведеться практично більшості верствам населення і збільшиться кількість тих, чий рівень життя знизиться. І це в першу чергу торкнеться тих, кому будуть урізані виплати. Але якщо уряд буде не тільки змушувати затягувати паски, але й давати можливості розвивати свою підприємницьку активність, то як мінімум не відбудеться такого катастрофічного, у рази, збідніння населення, – пояснив А. Міселюк. – Якщо порівнювати антикризові закони із дзвінками в театрі, то це був тільки перший. За ним має бути ще другий, третій. Бо обмежуватися заходами тільки фіскальної економії – це, власне, досвід європейських країн післякризового реагування. Він довів, що тільки цим обмежуватися безперспективно. Необхідні ще якісь кроки, які будуть сприяти поживленню підприємницької активності, залученню інвестицій. А для цього потрібно комплексно підходити і не зводити зусилля тільки до того, аби відшукати в нашому убогому бюджеті якісь можливості, або щось десь урізати, утиснути, і тільки за рахунок цього намагатись витягнути країну з нинішньої кризової ситуації.

Ці кроки дійсно необхідні, але ними все не має обмежуватися. Я сподіваюся, що уряд це розуміє і робитиме і наступні кроки, які здатні створити фундамент для подальшого розвитку економіки» (<http://news.finance.ua/ua/~2/2014/03/28/322458>).

Водночас, на думку експертів, реформи, заявлені Кабміном, занадто довго перебували в стадії розроблення. Зокрема, необхідність секвестру Держбюджету була очевидною з перших днів зміни влади. На те ж, щоб підготувати відповідний законопроект і винести його на голосування до сесійної зали, витратили місяць.

Однією з головних проблем, на розв'язання якої новим міністрам необхідно спрямувати свої зусилля, є корупційні схеми, укорінені в багатьох сферах. На думку директора Центру міжнародної економіки і міжнародних відносин О. Устенка, певні кроки в цьому напрямі вже зроблено, зокрема проголосовано у ВР проект закону про здійснення державних закупівель. Але навряд чи ці заходи можна вважати достатніми, вважає експерт.

Дуже близька до теми антикорупційних ініціатив і потреба реформувати держуправління. Новий Кабмін спробував ініціювати зміну формату роботи державних органів, щоправда, почав із показового «затягування пасків» і зміни вивісок на міністерствах. Так, повноваження Міндоходів знову розділили між двома відносно автономними відомствами – Податковою та Митною службами з призначенням їхніх керівників. Крім того, «перекроювання» зазнало і Мінпромполітики, перетворене в Міністерство промислової політики і торгівлі.

На думку О. Устенка, ці дії уряду важко назвати продуктивними, оскільки широкомасштабної реформи з урахуванням міжнародного досвіду так і не

ініційовано. «І починати її потрібно не з об'єднання двох міністерств – це нічого принципово не змінить», – каже О. Устенко (<http://forbes.ua/ua/nation/1368303-kabmin-kamikadze-misyac-krutogo-pike>).

Голова Комітету економістів України А. Новак, зі свого боку, вважає, що пропозиції уряду виглядають радше як косметичний ремонт, ніж зміна економічної системи. У ситуації, у якій опинилася Україна, уряд мав би працювати у двох напрямках – оперативна робота та стратегічна, переконаний експерт. Оперативної реакції уряду насамперед потребує державний борг України. У ситуації, що склалася, треба говорити про списання державного боргу. Наприклад, Польщі списали у 1990-х роках 50 % боргу. Аргументували так: для полегшення переходу до ринкових відносин. Нещодавно було списано 85 % боргу Греції – для покращення фінансового стану країни. Але в Польщі і в Греції не було ні військової інтервенції, ні людських жертв, як це є в нас. В Україні є набагато більше аргументів, щоб просити світових кредиторів списати частину державного боргу. А. Новак вважає, що Україна може розраховувати на діапазон від 50 до 85 %. Щоправда, можна почати й з більшої суми, але це питання Україна має обов'язково порушити.

Списання державного боргу матиме потрійний ефект. По-перше, ми зможемо формувати бездефіцитний держбюджет на поточний рік і на наступні два роки. По-друге, кредитний рейтинг України підвищиться, а нові кредити нам обійдуться значно дешевше. По-третє, нові кредити ми витратимо не на погашення старих боргів, а на економічний розвиток.

Щодо стратегічних змін – це реформи насамперед структури уряду та усієї вертикалі влади країни. Зміна економічної системи – це зміна законодавчого поля, яке забезпечує економічну діяльність, а саме кодексів – Податкового, Бюджетного, Монетарного, Соціального, Трудового, Господарського. Поки що таких ініціатив не чути. Натомість спостерігаємо популізм: економія на машинах, пальному. Уся економія на автопарку чиновників та його утриманні – 200 млн грн за рік, а якщо закрити одну офшорну схему, одразу матимемо 20 млрд (<http://molbuk.ua/publicacii/71241-ekonomiya-uryadu-na-mashynakh-se-populizm.html>).

Голова комісії УСПП з питань економічної політики Ю. Дрогозов стверджує, що, виходячи з норм прийнятих документів, про створення передумов для економічного зростання в Україні взагалі не йдеться. Збільшення ставок акцизів на ряд товарів необґрунтовано збільшить податкове навантаження на бізнес і призведе до підвищення цін на внутрішньому ринку для населення, вважає вона. Зростання ставок податків на паливо призведе до зростання тарифів у транспортній сфері. «А внаслідок запропонованого порядку оподаткування доходів фізичних осіб, у тому числі відсотків і дивідендів, буде значно ускладнено адміністрування податку», ? каже вона (<http://forbes.ua/ua/nation/1368230-deputati-zatverdili-paket-antikrizovih-zakoniv>).

Чимало претензій мають аналітики й до поспішного скорочення державного апарату, адже це призведе до значного збільшення кількості безробітних у державі, утримання яких ляже на плечі центрів зайнятості. Хоча саме по собі скорочення чиновницького апарату доволі популярне серед громади.

Загалом у нинішньому році Кабінет Міністрів очікує скорочення ВВП України на 3 %. Саме такий прогноз закладено до нової редакції Державного бюджету. Економічні експерти вважають цей прогноз оптимістичним і назвали кілька причин, через які уникнути більшого спаду економіки цього року не вдасться (http://www.ukrinform.ua/ukr/news/eksperti_vvagayut_optimistichnim_uryadoviy_prognoz_shchodo_stanu_ekonomiki_v_2014_rotsi_1923112).

Як пояснив директор Інституту світової економіки і міжнародних відносин Національної академії наук України О. Устенко, «в умовах необхідності зниження дефіциту держбюджету, як правило, економіка показуватиме або зниження темпів зростання, або падіння. При цьому знижуються витрати домогосподарств, і це дає додатковий імпульс для зниження економіки країни». На його думку, урядовий прогноз ВВП цілком реальний, але оптимістичний.

Як зазначає генеральний директор аналітичного департаменту компанії Pro-Consulting.ua О. Соколов, негативні прогнози зростання ВВП пояснюються важкою політико-економічною ситуацією, яка склалася в Україні. «На сьогоднішній бізнес займає вичікувальну позицію, оскільки не зрозумілі перспективи. Це негативно позначається на рівні виробництва та зовнішньої торгівлі», – вважає експерт. При цьому його прогноз щодо економіки трохи кращий за урядовий – «мінус» 2 %.

Менш оптимістичний президент Українського аналітичного центру О. Охріменко, який очікує у 2014 р. істотного просідання виробництва з усіх галузей, у тому числі й щодо сільського господарства, яке раніше виступало «локомотивом» української економіки. «Через політичну кризу в країні частина бізнесу зупинилася, а частина – пішла у тінь. Крім того, бізнес дуже боїться рейдерських захоплень і переділу власності. Як результат, у 2014 р. дуже ризиковано розвиватися, тому бізнесмени прагнутимуть працювати по мінімуму. Швидше за все, реальне скорочення ВВП буде на рівні 5–6 %. І це найбільш оптимістичний прогноз».

На думку головного фінансового аналітика рейтингового агентства «Експерт-рейтинг» В. Шапрана, сценарії розвитку вітчизняної економіки доведеться ще неодноразово переглядати. Уряд прогнозує інфляцію на рівні 12 %, однак девальвація гривні з початку 2014 р. вже становила 25–30 %. За таких темпів девальвації та підвищення цін на газ інфляцію буде важко утримати на прогнозованому рівні, припускає фахівець.

Економісти зійшлися на думці, що найвідчутніший удар по українській економіці здатна завдати РФ, на яку припадає близько 25 % українського експорту. «Немає жодних сумнівів, що Росія може заподіяти серйозних збитків нашій економіці за рахунок запровадження заходів нетарифного обмеження. І

ті 0,5 млрд дол., які, за оцінкою європейців, можуть відіграти наші експортери на європейському напрямі, явно не компенсують втрат», – констатує О. Устенко.

Як зазначає О. Соколов, песимістичний сценарій передбачає подальше погіршення торговельних відносин з РФ, товарооборот з якою у 2013 р. наближався до позначки 40 млрд дол. США, а також загострення кризи всередині України. Такий розвиток подій змусить вітчизняний бізнес переорієнтуватися на нові ринки збуту, що може призвести до ще більшого зниження ВВП – «мінус» 4–5 %.

За прогнозами О. Охріменка, у разі загострення конфлікту з Росією можна чекати обвалу ВВП України мінімум на 10–15 %. Він також вважає, що погіршення рівня життя відчують насамперед українці, зайняті на підприємствах, орієнтованих на поставки продукції в Росію (машинобудування, харчопром), а також, які працюють у роздрібній торгівлі, сфері обслуговування (готелі, ресторани) і мас-медіа. «Наш центр прогнозує різке зростання безробіття цього року, що більш ніж удвічі перевищить офіційний, – зазначив О. Охріменко.

Аналітик МЦПД О. Жолудь, навпаки, упевнений, що різкого зростання безробіття не буде, оскільки багато структур, які співпрацюють з Росією, уже скоротили зайвий персонал, але можливе переведення працівників на неповний робочий день і відправлення їх у відпустки за свій рахунок. «Уряд має подати серйозну програму реформ, спрямовану на відродження економіки. На отримані від МВФ кредити потрібно будувати нові дороги, реконструювати комунальну сферу, що дасть змогу економити газ, модернізувати НПЗ, щоб випускати свій якісний бензин, а не закуповувати імпортний. Заодно вирішиться і проблема зайнятості», – вважає О. Жолудь.

Водночас досить поширеними є думки економістів, що за умови проведення реформ у рамках програми МВФ і поліпшення інвестиційного клімату в країні економіка України вже в 2015 р. демонструватиме зростання.

За прогнозами експертів групи UniCredit, ВВП України у 2014 р. знизиться на 6 %, а за підсумками 2015 р. зросте на 1 %. Утім експерти групи зазначають, що прогноз по Україні може бути оптимістичнішим, враховуючи стабільну роботу нового уряду, який дотримується програми МВФ і просувається в роботі з підписанням угоди про зону вільної торгівлі.

Проект «Основних напрямів бюджетної політики на 2015 рік», нещодавно поданий Кабінетом Міністрів до Верховної Ради, передбачає, що зростання ВВП становитиме 1,7 % (у 2014 р. – падіння на 3 %), а ціни за рік зростуть лише на 5,4 % (прогноз на 2014 р. – 12–14 %) (<http://ukr.segodnya.ua/politics/rnews/stanet-li-ukraina-v-2015-godu-zhit-luchshe-mneniya-ekspertov-515308.html>). Зрости мають і показники промислового виробництва, а рівень безробіття – знизитися. Експерти, утім, оптимізму чиновників не поділяють, адже для того, щоб стабілізувати стан економіки, потрібні не тільки кредити

від міжнародних структур, але й реформи, а про них влада поки що мовчить. Як роз'яснили в прес-службі Мінфіну, який готував документ, розрахунки зроблені, виходячи зі співпраці з МВФ та іншими міжнародними фінустановами, і враховують, що у 2014–2015 рр. в Україну прийде не менше 24 млрд дол. кредитів. Також планується, що курс гривні буде ринковим, а не фіксованим і коливатиметься в межах 10–11 грн/дол. «Основні напрями бюджетної політики» Верховна Рада має затвердити до кінця травня, щоб уряд міг розпочати роботу над Держбюджетом 2015 р.

Як наголосив міністр економічного розвитку та торгівлі П. Шеремета, реальний стан економіки дає певні підстави для зваженого оптимізму на 2015–2016 рр. Щодо 2014 р., зважаючи на розбалансовану макросистему, низький рівень конкурентоспроможності економіки, зниження національних рейтингів, вплив капіталу за кордон, критично низькі валютні резерви на фоні посилення девальваційних очікувань, тінізацію економіки, такого оптимізму, на жаль, немає, зазначив міністр.

За словами урядовця, економіка України є хронічно залежною від подвійного дефіциту. Перший – це фіскальний дефіцит, другий – торговельний. «Ці проблеми накопичувалися в державі тривалий час і потребують першочергового вирішення», – зауважив міністр. Водночас він додав, що стабілізуючим фактором виступатиме кредит від МВФ. П. Шеремета зазначив також, що в I кварталі 2014 р. очікується зменшення промислового виробництва на 5 %, будівництва – на 6,4 %, експорту – на 7,4 %.

«Частковим компенсатором виступає внутрішній попит, але він не трансформувався в нарощування внутрішнього виробництва. Отже, якщо говорити про прогноз на 2014 р., то перспективи розвитку економіки в поточному році є доволі хиткими. Загрозою виступає накопичення зобов'язань і той рівень зарегульованості, який складався десятиліттями», – сказав він.

Стримуючими факторами, за його словами, також є вже проведений секвестр бюджету, зростання курсу та цін на газ. «У результаті ми так чи інакше матимемо звуження внутрішнього споживчого попиту домогосподарств. Але потрібно зауважити, що це є та частина ліків, які мають бути прийняті, щоб стабілізувати всю макроекономічну ситуацію», – наголосив він.

Відтак у 2014 р., за оптимістичними прогнозами, очікується зниження ВВП на 3 %, серйозне зростання цін на споживчому ринку. «У результаті цих проблем та інших негативних факторів зростання економіки може відбутися в кінці року або на початку наступного, але за реалізації дисциплінованих, структурних, фундаментальних реформ», – наголосив міністр (http://zaxid.net/home/showSingleNews.do?sheremeta_tsey_rik_bude_problemnim_cherez_reformi_yaki_treba_realizuvati&objectId=1306972).

Водночас П. Шеремета переконаний, що економічні реформи в Україні можливо провести за три-шість місяців. В інтерв'ю виданню «Комерсант-Україна» він заявив, що «все залежить від політичної волі. Грузія показала, що

при її наявності можна все зробити дуже швидко». «Я розділив би свої завдання на три групи. У короткостроковій перспективі – це боротьба з корупцією. У середньостроковій перспективі – а в умовах роботи нашого уряду це питання одного-двох місяців – основним завданням стане здешевлення і спрощення ведення бізнесу в Україні. Для цього необхідно впровадити норми, які дуже швидко можуть дати позитивний економічний ефект. Третє – збільшення конкурентоспроможності України завдяки її людському капіталу. Для розвитку бізнесу та залучення інвестицій в країну нам потрібно пропонувати працівників відповідної кваліфікації. Це довгострокова мета», – констатував П. Шеремета.

Він також зазначив, що має намір орієнтуватися на Грузію, Сінгапур і Малайзію під час проведення там реформ. Міністр додав, що має намір активізувати діалог з ЄС, але при цьому не має намірів відмовлятися від співпраці з Росією (<http://euromaidanonline.com/pavlo-sheremeta-na-reformi-v-ukrayini-neobhidno-tri-shist-misyatsiv>).

Перше, що необхідно зробити країні, вважає П. Шеремета, – це радикально полегшити ведення бізнесу. «За рейтингом легкості ведення бізнесу Україна перебуває на 152-му місці. Сінгапур займає перше місце, Грузія – 16, Малайзія – 18. Тобто ці країни входять до першої 20-ки. І Грузія довела, що це робиться за два роки. Це елементарно відбувається, якщо є на це політична воля. У Малайзії акціонерні товариства реєструються за один день, компанія – за одну годину. Це є пріоритет номер один. Пріоритет номер два – освіта. Тобто людей треба вчити англійської мови, китайської мови. Але якщо залишиться корупція, немає сенсу визначати пріоритетні галузі», – переконаний урядовець (<http://gk-press.if.ua/node/6562>).

Стимули для нового якісного економічного зростання, за словами міністра економіки та торгівлі, передбачає так званий «плюсовий пакет». Усього розроблено 20 законопроектів, ключовим завданням яких є полегшення й здешевлення ведення бізнесу.

Уже ухвалено 9 квітня Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо скорочення кількості документів дозвільного характеру» (реєстр. № 2436а). На черзі – «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення порядку відкриття бізнесу» (реєстр. № 2258а), «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» (реєстр. № 2011-1), «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту прав інвесторів» (реєстр. № 2013а) та інші законопроекти. Усього вже зареєстровано 14 законопроектів, прийняття яких парламентом уряд очікує за кілька місяців (http://gazeta.dt.ua/finances/pavlo-sheremeta-diagnoz-podviyna-hronichna-deficitozalezhnist-_.html).

Говорячи про точки росту країни, П. Шеремета зазначив: «Ті рішення, які були запропоновані та підтримані ВР, можна назвати “хірургічним набором”. Нам треба було йти на такі заходи внаслідок дуже великого дефіциту бudge-

ту, власне, нереалістичного бюджету. Тому ми дякуємо Верховній Раді, що вона пішла на цей крок, хоча це тяжкий і болочий шлях. Але далі треба включати інші заходи. Якщо продовжувати говорити медичною термінологією, то це – терапія та реабілітація».

Поряд із впровадженням економічних реформ П. Шеремета вважає, що вкрай важливо спілкуватися й прислухатися до громадськості. У списку формальних і неформальних механізмів впливу громад на рішення уряду міністр назвав такі:

- активно діюча Громадська рада при Міністерстві економічного розвитку та торгівлі;
- залучення громадських активістів, які є платниками податків і суб'єктами реформ;
- спілкування в соціальних мережах;
- запуск громадських приймалень.

Міністр економіки також повідомив, що робоча група за участі фахівців Міністерства економічного розвитку і торгівлі та ряду інших відомств має намір у найближчі місяць-два презентувати Стратегію нової податкової політики держави. «Група формується, поки уряд розробляє принципи податкової системи, – сказав П. Шеремета. – Термін роботи не роки, а місяці, місяць-два піде на розробку Стратегії». При цьому він підкреслив, що податкова система має бути ефективною, простою, передбачати зниження кількості податків і часу на їх адміністрування при одночасному розширенні бази оподаткування (<http://uacrisis.org/ua/temporary-removal-of-sustom>).

Тим часом керівництво банківської системи намагається переконати громадськість у тому, що фінансова система починає «одужувати». Відплив депозитів з банків країни значно сповільнився, повідомив заступник директора Генерального департаменту грошово-кредитної політики Національного банку України О. Арсенюк. «Ситуація на грошово-кредитному ринку все ще залишається дещо напруженою. Одночасно ми вже спостерігаємо відчутні ознаки поступової стабілізації ситуації, – переконує банкір у відео, розміщеному на сайті НБУ. – Якщо ми візьмемо період із початку квітня, то темпи відпливу депозитів фізичних осіб із банківської системи в рази менші, ніж ми спостерігали в березні». Чинownik підкреслює, що збільшення Нацбанком облікової ставки (з 6,5 до 9,5 % річних) разом з іншими заходами стане додатковим стабілізуючим чинником на грошово-кредитному ринку: стимулюватиме відновлення ресурсної бази банків і позитивно вплине на кон'юнктуру валютного ринку за рахунок зниження спекулятивного тиску (<http://m.day.kiev.ua/uk/article/ekonomika/kredit-mvf-dast-lishe-chas-dlya-reform>).

Однак рекордні темпи девальвації гривні викликають в експертів ряд критичних оцінок. Директор Центру міжнародної економіки і міжнародних відносин О. Устенко, зокрема, вважає, що гнучкий курс – колосальна помил-

ка в умовах, коли населення «більше не грає на валютному ринку, оскільки його ресурси закінчилися і запасу міцності у нього немає». Банки, які отримують рефінансування від регулятора, як вважає експерт, не транспарентні. Падіння ж курсу гривні «розкручене помилками Нацбанку». Підвищення облікової ставки НБУ, яке має демонструвати посилення монетарної політики, не стало дієвим гальмом, що оберігає гривню від падіння, а навіть, за оцінкою О. Устенка, збільшило кут «падіння гривні з приблизно 30 до 45 градусів».

На думку управляючого партнера компанії «Капітал Таймс» Е. Наймана, у нинішніх котированнях гривні 10–20 % політичної складової, або, інакше, надлишкової «військової премії». Якщо воєнні дії на Сході України вдасться припинити, то ситуація на валютному ринку стабілізується. Якщо ж будуть нові загострення й «розповзання політичної кризи» на інші регіони, то це дедалі сильніше тиснутиме на курс національної валюти. Кредит МВФ, який, швидше за все, буде невдовзі отримано, експерт називає позитивним, але все-таки лише додатковим чинником. На думку Е. Наймана, убивчою для економіки є ціна газу, оголошена Україні Росією. Утім експерт вважає, що Українська держава може за три-чотири місяці вирішити цю проблему. Якщо ж цього не відбудеться, то доведеться ще більше піднімати тарифи для населення з усіма відповідними наслідками.

Е. Найман не сумнівається, що українська влада здатна виконати умови МВФ для отримання кредиту, але ставить під сумнів здатність української влади проводити реформи власними ресурсами та мізками. Експерт стверджує, що МВФ своїми короткостроковими (на два роки) позиками «лише купив Україні час для проведення реформ». Якщо ми в нього не вкладаємося, зазначає експерт, бути біди. Поки ж спроби влади провести в країні реформи близькі до провальних. Е. Найман називає поспішним «ляпом» ухвалений практично без обговорення, без консультацій із бізнесом та експертами антикризовий закон про додаткові податки. «Як і раніше, усе робиться кулуарно – це не реформи», – говорить експерт.

Проте О. Устенко впевнений, що в нинішніх українських проблемах приховані ще й колосальні стимули для того, щоб підвищувати конкурентоспроможність і шукати для нашої економіки нові ринки. Вихід один – розвивати малий і середній бізнес, який для України набуває статусу питання національної безпеки, оскільки «такої кількості безробітних Україна не потягне». Настільки ж важливо для країни стати привабливою для інвестицій, створити привабливий інвестиційний клімат, говорить О. Устенко.

Позитивною подією для української економіки стало рішення ЄС про одностороннє скасування мита на експорт українських товарів, яке набуло чинності 22 квітня (http://newsradio.com.ua/news/2014_04_22/Nabulo-chinnost-rshennja-Spro-skasuvannja-mit-na-eksport-ukra-nskih-tovar-v-0877). «Мито на товари, вироблені в Україні, має бути знижене або скасовано», – ідеться в Офіційному журналі ЄС. Повідомляється, що торгіві преференції для Ук-

раїни набудуть чинності протягом двох тижнів після публікації. Разом з тим ці заходи не спрямовані на те, щоб замінити зону вільної торгівлі, і діятимуть тільки обмежений період – до 1 листопада 2014 р.

Така одностороння міра встановить пільговий доступ на ринок ЄС для українських експортерів у повній відповідності до графіка поступок, які були досягнуті під час переговорів про зону вільної торгівлі. У свою чергу, Україна не повинна надавати додатковий доступ для експорту з ЄС. Передбачається, що тимчасова відміна митних зборів призведе до економії 500 млн євро. Із них, як очікується, близько 340 млн євро можуть надійти від збільшення експорту і близько 97 млн євро – від скасування експортних мит (http://newsradio.com.ua/news/2014_04_22/Nabulo-chinnost-r-shennja-S-pro-skasuvannja-mit-na-eksport-ukra-nskih-tovar-v-0877).

Європейські мита будуть знижені на 94,7 % для української промислової продукції та на 82,2 % для українського аграрного експорту. Проте для таких товарів, як крупи, яловичина, свинина, м'ясо птиці, замість повного зняття мит, застосовуватимуться безмитні квоти, коли експорт української продукції буде дозволений у певних обсягах.

З 1 листопада Київ і Брюссель вийдуть на повне підписання Угоди про асоціацію, і має запрацювати повноцінна зона вільної торгівлі між Україною і ЄС, коли торговельні мита будуть зменшені не тільки з боку Євросоюзу, але і з боку України (хоч і більш поступово та з перехідним періодом для багатьох європейських товарів).

Посол ЄС в Україні Я. Томбінський вважає, що півроку до 1 листопада є шансом для українських підприємств підготуватися до «справжньої» зони вільної торгівлі. «З 1 листопада працюватиме зона вільної торгівлі за тими ж принципами, за якими зараз відкривається для України європейський ринок. Українським виробникам нададуть можливість підготуватися і поліпшити свої можливості на європейському ринку», – заявив посол ЄС у Києві.

Водночас він попередив, що європейський ринок є перенасиченим і дуже вибагливим, тому привернути увагу європейських споживачів є складним завданням. «Європейський ринок є ринком споживача. Він не є ринком, де є дефіцит товарів. До європейського ринку треба прийти із продуктами, які є не тільки конкурентоспроможні за ціною, але і за якістю».

З іншого боку, зазначає дипломат, ЄС потроху виходить з економічної кризи, а це означає, що зростає і попит, і інвестиційні можливості європейців. Тому Я. Томбінський радить українським підприємцям використати нагоду не тільки для того, щоб потрапити на європейський ринок, але й для того, аби залучити європейських інвесторів в Україну. «Є також і можливість для європейських виробників, у яких вже є українські партнери, виробляти свої товари в Україні, і експортувати їх до ЄС за стандартами, які відповідають європейським», – каже Я. Томбінський (http://www.bbc.co.uk/ukrainian/business/2014/04/140418_ukraine_eu_trade_az.shtml).

За словами члена парламентського Комітету з питань економічної політики К. Ляпіної, українські бізнесмени мають враховувати, що такі надзвичайно привабливі можливості довго не триватимуть. «Це вікно можливостей не буде тривалим, це буде лише півроку. Навіть коли ми підпишемо угоду про зону вільної торгівлі, режим торгівлі вже не буде таким сприятливим», – зазначає депутат.

Від самого початку переговорів про запровадження зони вільної торгівлі між Україною і ЄС більшість оглядачів висловлювали прогнози, що найбільше виграють українські аграрії, хоча і виробники промислової продукції, особливо металу, які вже давно експортують свою продукцію до Європи, матимуть прибутки від скасування мит. За підсумками минулого року експорт товарів з України в країни ЄС за рік зріс до 26,5 % – 16,8 млрд дол. Найбільше вітчизняні виробники постачали до країн ЄС чорних металів і виробів з них – 26,2 % від загального обсягу експорту до ЄС. Трохи менше – 10,5 % – руди, шлаків і золи, зернових культур – 10,3 %, електричних машин – 9 %, насіння і плодів олійних рослин – 7,4 %, палива мінерального, нафти і продуктів її перегонки – 6,3 %, деревини і виробів з деревини – 3,6 % (<http://www.day.kiev.ua/uk/article/ekonomika/shans-yakiy-ne-mozhna-zmarnuvati>).

Утім квоти, у межах яких ЄС «пускає» до себе українську агропродукцію без мит, зовсім невеликі. Наприклад, по м'ясу птиці вони становлять 36 тис. т на рік, яловичині – 12 тис. т, свинині – 40 тис. т, яечним продуктам – 3 тис. т, зерну – 1,6 млн т, цукру – 20,7 тис. т, молоку, вершкам – 8 тис. т. Для порівняння: минулого року Україна виробила 63 млн т зерна, 11,5 млн т молока, близько 0,75 млн т свинини, 0,4 млн т яловичини, 1,2 млн т м'яса птиці, стільки ж цукру. Із перерахованих категорій з точки зору «питомої ваги» Європи в загальному експорті української агропродукції можна виділити тільки зерно, точніше кукурудзу: торік майже 43 % експорту цієї культури, або 7,1 млн т, з України припало на ЄС (http://ukr.lb.ua/news/2014/04/23/264134_ukrainskie_tovari_evropeyskih.html).

Хоча розмір наданих квот і не значний, деякі з них ми все одно можемо не виконати – особливо це стосується м'ясомолочної групи. На процедуру погодження дозвільних документів для допуску на європейський ринок українські птахофабрики витрагали приблизно чотири роки, неодноразово запрошували для інспекції європейських фахівців, але в підсумку це стало скоріше «імідж», ніж «бізнес»-досягненням – європейські мита залишалися заборончливими, експорт курячого м'яса за 2013 р. навряд чи досяг 450 тис. т. Зате сьогодні в птахівників багато оптимізму й надій повністю обнулити мита. Голова ради директорів Асоціації «Союз птахівників України» О. Бакуменко впевнений у тому, що за ці півроку птахофабрики сповна скористаються запропонованими квотами як по м'ясу, так і по яечним продуктам.

З ним згодний генеральний директор Асоціації «Український клуб аграрно-го бізнесу» В. Лапа. «По зерну ми заповнимо квоту, з птахівництва заповни-

мо. Наскільки я знаю, виробники яловичини готові заповнити квоти, питання в тому, коли приїде перевірка Гендиректорату САНКО, для того щоб запуснути процес сприйняття України як постачальника, тобто надання Україні дозволу на постачання яловичини», – говорить В. Лапа. За його оцінками, шанси потрапити на європейський ринок у найближчі півроку є і в сухого молока (казеїну), використовуваного в нехарчових цілях.

Багато що в питаннях доступу до європейського ринку залежить від українського законодавства у сфері харчової промисловості. Щоб зняти неузгодженості між власними і європейськими стандартами, Україна має прийняти пакет законопроектів, що стосуються забезпечення та контролю якості й безпеки харчових продуктів, системи реєстрації та ідентифікації тварин, поведінки з побічними продуктами тваринництва тощо. Питання в тому, наскільки швидко будуть прийняті ці документи. Один з них – законопроект «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо безпечності харчових продуктів» – у роботі вже майже два роки. Його попередню редакцію вносив до парламенту уряд М. Азарова, тепер документ потрібно перереструктурувати і внести актуальні поправки.

Більшості переробних підприємств України не вистачає визнаних у ЄС сертифікатів якості. І якщо великі гравці ринку можуть собі їх дозволити, то дрібним це поки не по кишені, і ніякої держпідтримки в отриманні міжнародної сертифікації незабаром не передбачається. За оцінками президента Української аграрної конфедерації Л. Козаченка, для сертифікації відповідно до європейських вимог українському харчопрому потрібно знайти 7 млрд євро. Л. Козаченко зазначає, що сертифікати ISO і HACCP мають 7 % підприємств харчової промисловості країни, один з цих сертифікатів є у 15 % підприємств.

Але справа не тільки в сертифікації, особливо коли мова заходить про молочні продукти. В Україні більшу частину молока виробляють господарства населення, чию продукцію складно привести «до спільного знаменника» за показниками якості, що неприйнятно для європейського ринку. Для виробництва преміальної продукції, а також дитячого харчування переробники використовують молоко кращих характеристик, співпрацюють із сільгосп-підприємствами, фермами, які мають статус спеціальних сировинних зон. Ціна такого молока, природно, вища. В Асоціації «Укрмолпром» зазначають, що деякі виробники сухого молока, масла і навіть морозива готові поставляти свою продукцію до ЄС, мають для цього необхідні сертифікати, але все «впирається» в питання сировинних зон і нерегульованої системи державного контролю над якістю та безпекою продукції.

В. Лапа переконаний, що введення торговельних пілг – важливе стратегічне рішення. Проте сподіватися на моментальний ефект від нього не варто, оскільки українські сільгоспвиробники, як правило, достатньо слабо ознаяомлені зі специфікою роботи на ринку ЄС. Вони не завжди знають, які документи необхідні для експорту на територію ЄС, як відбуваються митні про-

цедури, як адмініструють митний кодекс, які вимоги з боку споживачів. Тому потрібно провести ще велику роботу щодо роз'яснення українським аграріям специфіки роботи на європейському ринку та перетворити фактичні переваги на реальні.

Експерти рейтингової агенції Fitch наголошують, що за нинішніх умов, принаймні в короткостроковій перспективі, позитивні ефекти від скасування мит будуть обмеженими. «Рішення Європейського Союзу про зниження імпорتنних мит на українські товари в довгостроковій перспективі може допомогти українським експортерам із сільськогосподарського сектору зменшити свою залежність від ринків Близького Сходу й Азії. Проте в короткостроковій перспективі будь-який позитивний ефект буде обмеженим і йтиме на другий план, зважаючи на ризики і невизначеність у зв'язку з політичною та економічною ситуацією в Україні», – ідеться в коментарі агенції (<http://www.rbc.ua/ukr/news/economic/eksperty-fitch-ne-zhdut-bystrogo-vyigrysha-ot-snizheniya-poshlin-19042014110000>).

Із тим, що за напружених умов, що склалися в країні, навряд чи можна щось прогнозувати, погоджується й голова Української аграрної конфедерації Л. Козаченко. Але якщо ситуація в Україні та на її кордонах буде біль-менш стабільною, прибутки усе ж таки будуть, переконаний він. «Принаймні 250 млн із тих 500, про які всі говорять, у нас вже у кишені є. Все залежатиме від подолання політичної кризи, виборчого процесу, ескалації напруження у відносинах з Росією, кризи у фінансовому і банківському секторі – усе це разом може дуже негативно вплинути на торгівлю», – зауважив Л. Козаченко.

Проте він має сумніви в тому, що саме українські аграрії отримують найбільший зиск від лібералізації торговельного режиму з ЄС. «Я б не казав, що найбільшими бенефіціарами торгівлі з Європою стануть аграрії, але принаймні вони частково компенсують ті втрати, які вони несуть сьогодні через обмеження торгівлі на російському ринку та ринках країн СНД. Гадаю також, що для наших аграріїв головним експортним вектором залишатимуться країни Північної Африки, Близького Сходу та Азії, бо європейський ринок є профіцитним, перенасиченим. І європейці витрачають величезні кошти на субсидії своїм агровиробникам», – зазначає голова Української аграрної конфедерації, але водночас зазначає, що є окремі види продукції, які Європа просто не виробляє в достатній кількості, а відтак її нестачу може покрити Україна. Наприклад, ідеться про соняшникову олію.

Крім суто економічних зисків від скасування експортних мит країнами ЄС, а згодом і переходу на режим вільної торгівлі між ЄС та Україною, варто очікувати зміни структури української зовнішньої торгівлі, прогнозує урядовий уповноважений з питань європейської інтеграції В. П'ятницький. «Навіть за перші три місяці цього року експорт до країн ЄС впав на 1 %, а до країн Митного союзу – одразу на 20 %. Уже відбувається переорієнтація на інші ринки. Усе залежатиме від того, як переорієнтується бізнес», – каже В. П'ят-

ницький і додає, що ця переорієнтація не обов'язково означатиме переважання європейського напрямку в майбутньому, але успіх на ньому відкриє доступ на будь-які інші ринки. Він підкреслює, що рішення ЄС в односторонньому порядку забезпечити для України надзвичайно ліберальні умови для торгівлі є набагато кращим кроком на підтримку економіки, ніж кредити.

У свою чергу економіст Національного інституту стратегічних досліджень О. Молдован упевнений, що ЄС знижує мита, щоб хоч якось компенсувати втрати України, які будуть після розриву у сфері економічних зв'язків з РФ. Але виключно від зниження мит Україна дуже мало чого виграє, тому що це не є головною проблемою для України. «Насправді мита й на сьогодні досить низькі, а... проблема для українського виробника – насамперед перехід на стандарти, сертифікати, правила ЄС. Для цього потрібен час, досвід і гроші. Мені здається, що це більше все-таки політична декларація підтримки України, ніж якісь реальні кроки для того, щоб зміцнити економіку», – зазначив він (http://newsradio.com.ua/2014_03_18/Znizhennja-mitnih-zbor-v-S-nedostatno-dlja-stab-l-zac-ekonom-chno-situac-v-kra-n-ekspert-9580).

У цілому, оцінюючи реформаторські кроки українського уряду в галузі економіки, експерти поряд з позитивними сторонами оздоровчих заходів акцентують увагу й на негативних моментах. Зокрема, поширеною є думка про те, що уряд не прорахував усіх шляхів зростання економіки, а навпаки, прогнозують експерти, буде «ще глибше падіння, аніж у попередні роки». Уряд запропонував план нової економічної політики, але не план комплексної модернізації країни, який передбачає повну зміну економічної моделі. Натомість антикризові заходи уряду, зокрема збільшення податків, копіюють ініціативи минулої влади й несуть в собі дуже мало нового. Тим часом немає жодних рішень, які б спростили роботу, зменшували зайві видатки для підприємців, фахівців, давали б стимули для роботи.

Водночас досвід країн, які продемонстрували «економічне диво», доводить принципову важливість того, що економічні реформи мають являти собою цілісну систему добре організованих заходів, які здійснюватимуться в правильній послідовності, що є такою ж важливою, як і сам зміст заходів.

Як стверджується в матеріалі «Відродження економіки України: зволікання небезпечне» у тижневику «Дзеркало тижня» (http://gazeta.dt.ua/macrolevel/vidrozhennya-ekonomiki-ukrayini-zvolikannya-nebezpechne-_html), перший і головний принцип успіху економічних реформ у сьогоднішній ситуації полягає в тому, що насамперед необхідно запустити джерела економічного зростання з боку пропозиції, які потім стимулюють зростання зайнятості та доходів, а отже, активізують джерела зростання з боку попиту. Це не потребує великих державних витрат, а стосується тільки зміни правил. Тобто необхідне невідкладне поживлення підприємницької активності населення та інтенсивної діяльності цивілізованих інвесторів в Україні. Саме ці ключові джерела економічного зростання були задушені, що спричинило економічну рецесію

та наростання катастрофічної незбалансованості бюджету. Ці джерела можна швидко реанімувати за рахунок створення сприятливих організаційних і правових умов для бурхливого розвитку малого та середнього бізнесу. Це було зроблено на старті реформ у Сінгапурі, Китаї, Німеччині, Туреччині та багатьох інших країнах, які досягли швидких вражаючих економічних успіхів.

Особливість сьогоденної ситуації в Україні полягає в тому, що якщо цього не зробити в першу чергу, то при будь-яких програмах стабілізації, орієнтованих на обмеження з боку грошового попиту (що, як правило, пропонує МВФ), існує загроза одержання двох негативних наслідків:

1. При зниженні платоспроможного попиту внаслідок жорсткої фіскальної політики – до подальшої стагнації та навіть до економічного спаду, що спричинить подальше скорочення бюджетних доходів.

2. У разі активних заходів монетарного стимулювання банків – до наростання нестабільності на валютному ринку та зростання інфляції.

Існують кілька можливостей активізації джерел економічного зростання:

– швидке зростання малого та середнього бізнесу, орієнтованого на внутрішній ринок і, якщо можливо, на зовнішній;

– виробництво високотехнологічної інноваційної продукції (включаючи послуги ІТ-індустрії) з високою доданою вартістю, яка може знайти збут на зовнішніх ринках;

– активізація бізнесу у сфері агропромислового сектору та збільшення експорту сільськогосподарської продукції.

На сьогодні ці джерела зростання в українській економіці заблоковані. Якщо їх не розморозити, а займатися тільки затягуванням пасків у населення, яке, за мірками цивілізованих країн, і так живе за межею бідності, то такі «реформи» заведуть економіку в глухий кут під назвою «порочне коло бідності». Нобелівський лауреат з економіки П. Кругман назвав цей феномен «бомбою економії». Його суть у тому, що бідність має потужний механізм самовідтворення: що бідніше населення, то нижчий внутрішній платоспроможний попит, то менші імпульси з боку пропозиції, то нижче економічне зростання, то бідніше населення. Коло замкнулося.

Цим колом українська економіка скочується вже понад 20 років з невеликими перепочинками на періоди зростання експортних цін на метал, що не вирішує проблеми, а заганняє її в латентний стан, характерний для відсталих сировинних економік. У сьогоденних умовах політика зниження доходів населення без створення коридору нових можливостей для малого бізнесу є дуже небезпечною. Вона подібна до лікування дієтою хворого, якому потрібна термінова реанімація.

Головними напрямками економічних реформ сьогодні мають бути два взаємозалежні завдання – розблокувати джерела економічного зростання та розірвати порочне коло бідності основної маси населення. При цьому йдеться не стільки про бюджетні вливання, скільки про зміну правил з метою пож-

вавлення підприємницької енергії населення та інтересу іноземних інвесторів. Саме цей підхід лежав в основі пробудження економічної могутності націй у Сінгапурі, Китаї, післявоєнній Німеччині, Туреччині та інших країнах. Для цього необхідні такі конкретні заходи:

- створення ефективного закону про мале підприємництво, що передбачає чіткі прості правила реєстрації, оподаткування, звітності та безпеки, які стимулювали б розвиток підприємств і забезпечували б захист від корупції, рейдерства й рекету;
- забезпечення абсолютного та надійного захисту прав власності;
- організація та стимулювання розвитку системи мікрокредитування малого бізнесу (досвід Європейського банку реконструкції та розвитку).

Колосальні невикористані резерви економічного зростання України приховані у створенні умов для легкості ведення бізнесу. Реформи, спрямовані на цю мету й озвучені міністром економіки П. Шереметою, заслуговують на всіляку підтримку й розвиток.

Важливим доповненням може стати державне стимулювання технологічного підприємництва, прикладом якого було «економічне диво» Силіконової долини (Silicon Valley) у США. Українські фахівці (зокрема, Інституту кібернетики НАНУ та інших організацій) мають ряд унікальних розробок у сфері високих технологій, які внаслідок недалекогоглядної макроекономічної політики просто лежать у столах. Це, наприклад, нові комп'ютерні технології плазмового різання металу, організації бездротових відеомоніторингових мереж, інтелектуальні системи відеосенсорних мереж і багато інших. Необхідна розробка комплексної стратегії розвитку технологічного підприємництва в Україні та її реалізація не на словах, а на ділі. Ключовими елементами цієї стратегії мають бути:

- прийняття закону про технологічне підприємництво, який дасть можливість затвердити статус технологічного підприємництва і створити для нього стартову систему пільг, надійно захистити авторські права, відкрити доступ до венчурного фінансування для впровадження існуючих розробок і розвитку нових;
- дієва державна інформаційна політика у сфері високих технологій, що дає можливість просувати наявні вітчизняні розробки через міжнародні виставки, конференції, інвестиційні форуми, конкурси, сайти під егідою Міністерства економіки. Доцільно було б оголосити рік високих технологій в Україні для привернення уваги венчурних інвесторів.

Україна має серйозний потенціал для створення та просування національних брендів світового рівня на глобальному ринку високих технологій, і цей потенціал має бути мобілізований для забезпечення економічного зростання. Це – питання політичної волі та компетентності уряду.

Другим принципом успіху економічних реформ є розвиток потужної транспортної та комунікаційної інфраструктури.

Основними рушійними факторами швидкого економічного зростання в Сінгапурі та Китаї було збільшення частки інвестицій у будівництво доріг, мостів, портів та аеропортів. У Китаї функціонують 8 з 12 найбільших контейнерних портів світу, побудовано 64 тис. км автомобільних доріг – це друга у світі транспортна мережа після США (80 тис. км). У Сінгапурі створено ультрасучасний найбільший порт світу, який сьогодні пов'язаний із 600 портами 123 країн світу і через який проходить 25 % світових перевезень. Керуюча портом компанія PSA Corporation Limited стала найбільшим оператором у світі з обробки контейнерів, що використовує сучасні інформаційні технології.

У Сінгапурі побудовано дев'ять сучасних аеропортів, три з яких є найбільшими у світі та характеризуються найвищим рівнем комфорту й дизайну. Аеропорт Чангі очолив світовий рейтинг аеропортів, одержавши престижну премію Skytrax World Airport Awards-2013. Загалом, потужна транспортна система створює міцний фундамент для усталеного економічного зростання Сінгапуру.

Україна завдяки своєму унікальному географічному положенню є природним мостом між Європою та Азією, Північчю і Півднем, Сходом і Заходом, що говорить про її потужний транзитний потенціал, який міг би стати локомотивом економічного зростання. Більше того, нині західні кордони України (традиційні кордони з Угорщиною, Словаччиною, Польщею та Румунією) – це кордони з Європейським Союзом, що можна було б ефективно використовувати для економічного зростання. Однак низька якість доріг і недостатній рівень розвитку транспортної інфраструктури блокують потенціал зростання.

Рівень зношеності основних фондів транспортної інфраструктури становить близько 70 %. За оцінками профільних експертів, тільки модернізація автодоріг в Україні могла б збільшити її ВВП на 5 %. Такий істотний приріст ВВП визначається тим, що у витратах на виробництво ВВП значну частину становлять транспортні витрати. Щоб заробити 1 ум. дол. ВВП, в Україні в середньому потрібно перевезти 6 ткм вантажу, тоді як у Євросоюзі (ЄС-25) цей показник становить 0,3 ткм, тобто в 20 разів менше. Змінити ситуацію може залучення приватних інвестицій. Оскільки роль України досить висока в транспортній стратегії Євросоюзу, то потенційними інвесторами в розвиток транспортної системи могли б стати міжнародні фінансові інститути, насамперед ЄБРР, і великі приватні інвестори.

Україна має одну з найдовших залізничних мереж у Європі, в індексі глобальної конкурентоспроможності за цим показником вона посідає 27-ме місце у світі (21,65 тис. км, оцінка Світового банку). Однак більша частина цих мереж українською.

Що стосується морської транспортної інфраструктури, то в Україні функціонує кілька потужних морських портів, однак через низький рівень розвитку логістики й недостатню взаємодію між різними видами транспорту

бізнес у більшості регіонів не може ефективно використовувати цю конкурентну перевагу. Зокрема, середній і малий бізнес програє через нерозвинутий потенціал внутрішніх контейнерних перевезень.

По суті, колосальні можливості економічного зростання втрачаються через слабе державне управління у сфері транспортної інфраструктури – відсутність комплексної логістичної інфраструктури, регуляторні провали у сфері інвестицій, транзитної та митної політики. Елементарне наведення порядку та ефективний менеджмент у цій сфері могли б дати істотний імпульс економічному зростанню та забезпечити значне збільшення доходів бюджету.

Третім принципом успіху економічних реформ є інтенсивний розвиток людського капіталу як ключового ресурсу економіки. Сьогодні, коли глобальна конкурентоспроможність вимірюється в термінах інтелектуального капіталу, знань і know-how, освіта перетворюється на стратегічну галузь країни, що визначає можливості її економічного зростання. Освітній потенціал України у сфері точних наук, незважаючи на його руйнування протягом останніх десятиліть, досі ще досить високий. Він має бути не лише збережений, а й значно розвинутий як основа розвитку високих технологій.

Необхідна реалізація державної стратегії розвитку освіти у сфері точних наук і високих технологій, що охоплює всі її стадії, починаючи з раннього віку. Для України цікавий досвід моделі економіки знань, що лежить в основі сингапурського «економічного дива». Ця модель опирається на взаємодію чотирьох факторів – високий рівень освіти у сфері точних наук та інформаційних технологій; функціонування науково-виробничих парків для розробки і впровадження технологій; робота центрів професійної підготовки у сфері високих технологій, організованих ТНК; широка мережа фондів венчурного фінансування.

Крім того, важливим стратегічним напрямом має стати розвиток гуманітарної освіти у сфері юридичних, економічних, історичних і філологічних наук. Що вищий рівень освіти населення, то надійніше захищена держава від небезпечних інформаційних маніпуляцій з боку зовнішніх сил і потужнішим та стійкішим є економічне зростання. За дослідженнями Світового банку, що вищі темпи розвитку освіти в країні, то більші інвестиції у фізичний капітал, то вищий рівень продуктивності праці в галузях з високою доданою вартістю і вищі темпи економічного зростання. Це означає, що освіта має стати стратегічним пріоритетом та однією з національних точок економічного зростання.

Таким чином, ми повинні звільнитися від міфу «програм стабілізації», які ведуть до економічного спаду. Необхідно сконцентрувати всі зусилля та задіяти всі можливі механізми для швидкої активізації описаних джерел економічного зростання і фінансової стабільності (*Статтю написано з використанням інформації таких джерел: <http://infolight.org.ua/content/suspilno-politychni-ochikuvannya-gromadyan-kviten-2014>; http://ukr.lb.ua/news/2014/03/25/260634_nepopulyarnie_reformi_vivesti.html*;

<http://news.finance.ua/ua/~2/2014/03/28/322458>; <http://forbes.ua/ua/nation/1368303-kabmin-kamikadze-misyac-krutogo-pike>; <http://molbuk.ua/publiscacii/71241-ekonomiya-uryadu-na-mashynakh-ce-populizm.html>; <http://forbes.ua/ua/nation/1368230-deputati-zatverdili-paket-antikrizovih-zakoniv>; http://www.ukrinform.ua/ukr/news/eksperti_vvagayut_optimistichnim_uryadoviy_prognoz_shchodo_stanu_ekonomiki_v_2014_rotsi_1923112; <http://ukr.segodnya.ua/politics/pnews/stanet-li-ukraina-v-2015-godu-zhitluchshe-mneniya-ekspertov—515308.html>; http://zaxid.net/home/showSingleNews.do?sheremeta_tsey_rik_bude_problemnim_cherez_reformi_yaki_tre_ba_realizuvati&objectId=1306972; <http://euromaidanonline.com/pavlo-sheremeta-na-reformi-v-ukrayini-neobhidno-tri-shist-misyatsiv>; <http://gkpress.if.ua/node/6562>; http://gazeta.dt.ua/finances/pavlo-sheremeta-diagnoz-podviyna-hronichna-deficitozalezhnist_.html; <http://uacrisis.org/ua/temporary-removal-of-sustom/>; <http://m.day.kiev.ua/uk/article/ekonomika/kredit-mvf-dastlishe-chas-dlya-reform>; http://newsradio.com.ua/news/2014_04_22/Nabulo-chinnost-r-shennja-S-pro-skasuvannja-mit-na-eksport-ukra-nskih-tovar-v-0877; http://newsradio.com.ua/news/2014_04_22/Nabulo-chinnost-r-shennja-S-pro-skasuvannja-mit-na-eksport-ukra-nskih-tovar-v-0877; http://www.bbc.co.uk/ukrainian/business/2014/04/140418_ukraine_eu_trade_az.shtml; <http://www.day.kiev.ua/uk/article/ekonomika/shans-yakiy-ne-mozhna-zmarnuvati>; http://ukr.lb.ua/news/2014/04/23/264134_ukrainskie_tovari_evropeyskih.html; <http://www.rbc.ua/ukr/news/economic/eksperty-fitch-nezhdut-bystrogo-vyigrysha-ot-snizheniya-poshlin-19042014110000>; http://newsradio.com.ua/2014_03_18/Znizhennja-mitnih-zbor-v-S-nedostatno-dlja-stab-lzac-ekonom-chno-situac-v-kra-n-ekspert-9580; http://gazeta.dt.ua/macrolevel/vidrodzhennya-ekonomiki-ukrayini-zvolikannya-nebezpechne_.html.

Правові аспекти

Е. Бусол, ст. науч. сотр. «СІАЗ» НБУВ, канд. юрид. наук

Проблема федерализации в украинских реалиях: мнения экспертов и политиков

В последние месяцы общественно-политического кризиса в Украине активно обсуждаемыми темами стали вопросы федерализации и децентрализации власти.

Напомним, согласно Конституции, Украина является унитарным государством, которое состоит из 24 областей, руководителей которых назначает Президент Украины, 2 городов с особым статусом (г. Киев и г. Севастополь), в которых избираются мэры, но президент назначает руководителей государственных администраций, и Автономной Республики Крым, которая имеет своего премьер-министра, а также представителя Президента Украины в автономии.

Принимая во внимание особенности бюджетных процессов, которые полностью контролируются в центре, распределение полномочий, когда главы администраций имеют куда более широкие возможности, в отличие от избранных общинами областей и городов советов, которые будто бы эти полномочия администрация делегировали, Украину можно назвать сверхцентрализованным государством.

Призывы к передаче больших прав на уровень областей и местного самоуправления звучали постоянно, но в реальности все выглядело с точностью до наоборот – дальнейшая бюджетная централизация и фактическое лишение общин городов Киев, Черновцы, Черкассы и ряда других возможности иметь законно избранных мэров городов. Казалось бы, курс бывшей партии власти – Партии регионов – на централизацию очевиден. Однако в последнее время все больше ее представителей начинают во весь голос говорить даже не о децентрализации, а о федерализации. Почему так происходит?

Федерализация предполагает изменение унитарного устройства государства в федерацию. Федерация (от лат. «союз») – форма государственного строя, при котором государство состоит из равноправных единиц (республик, земель, краев), однако имеет свои законодательные и исполнительные органы, законодательство и прочее. В то же время каждая отдельная территориальная единица также имеет свои законодательные, исполнительные, судебные органы. Власть субъектов федерации ограничена теми правами, что принадлежат федерации в целом.

В «Большом юридическом словаре» указано, что федерация представляет сложное (союзное) государство, состоящее из образований, обладающих юридически определенной политической самостоятельностью. Составляющие федерацию государственные образования (штаты, земли, провинции) являются ее субъектами и имеют свое собственное административно-территориальное деление. В отличие от унитарного государства федерация имеет две системы высших органов власти – федеральные и соответствующие органы членов федерации. Федеральные органы осуществляют свои полномочия и функции на всей территории страны. Государственные образования, составляющие федерацию, не являются государствами в собственном смысле слова. Они не обладают суверенитетом, правом одностороннего выхода из союза, юридически лишены права участия в международных отношениях. В случае нарушения союзной конституции или законодательства центральная власть имеет

право на принудительные меры по отношению к субъекту федерации (<http://pravo-slovar.narod.ru/f.htm>).

История федерализма достаточно молода и датируется со времени образования США (в 1787 г.). Самой старой из существующих федераций является Швейцария, которая возникла во времена средневековья из отдельных государств-кантонов, через конфедеральный союз к современному федеральному государству. В мире сейчас насчитывается около 25 федераций. В зависимости от принципа, положенного в основу образования выделяют федерации: историко-географические (образовались путем исторического объединения федеральных единиц в единое государство): Австралия, Австрия, Аргентина, Бразилия, Швейцария, США, ФРГ, Мексика, Венесуэла, Канада и др.; национально-этнические (федеральные единицы в таких странах образованы с учетом этнических пределов и национальных интересов их населения) – Бельгия, Индия, Мьянма, Нигерия, Пакистан, Россия.

На сегодняшний день жители федеративных государств представляют 1/3 населения планеты.

Итак, федерализация – это форма государственного устройства, которая предполагает наличие в составе государства самоуправляющихся единиц. Однако определить на практике степень «самоуправляемости» оказывается достаточно проблематично. Зачастую законодательно прописанные возможности субъектов федерации существенно отличаются от реализуемых.

При этом даже поверхностное изучение истории государств с федеративным устройством обнаруживает одну общую особенность: федеративное устройство было неотъемлемым для них с самого начала существования государственности.

Почти нигде в современных крупных федерациях не осуществлялась схема, которую предлагается сегодня внедрить в Украине: чтобы унитарное государство приняло изменения в Конституцию и законы – и стало федерацией. История знает всего один такой случай – с Королевством Бельгия. Явное разделение страны по линии франкоговорящих бельгийцев и носителей нидерландского языка фламандцев усугубилось в Бельгии тем, что франкофоны исповедовали либеральные идеи, а фламандцы – консервативные. Это двуязычие и разница мировоззрений очень напоминают современную Украину, но вряд ли бельгийский опыт может быть применим у нас – по крайней мере, настолько быстро, чтобы снять социальное напряжение. Дело в том, что до принятия Бельгией Конституции в 1993 г. процесс федерализации длился в этой стране больше 20 лет! И это при том, что еще в 1962 г. нидерландский язык получил в Бельгии статус государственного, т. е. собственно административная реформа даже не касалась языковых проблем. Более того, типично в духе европейских ценностей (недаром же «столица» ЕС находится в Брюсселе) бельгийцы честно пытались учесть права всех и никого не обидеть. В итоге они выстроили громоздкую систему, в которой кроме трех регионов

(Фламандского, Валлонского и Столичного) есть еще три так называемых «языковых сообщества», которые обладают собственными парламентами и полномочиями. В результате этого запутанного устройства Бельгия до сих пор принимает законы, касающиеся упорядочения полномочий трех территорий, трех сообществ и шести парламентов, т. е. процесс перехода к федеративному устройству там все еще длится. Самый крупный законодательный акт – пакет соглашений всех органов власти друг с другом – был принят только в 2000 г., т. е. спустя 30 (!) лет после начала процесса федерализации.

Исторические корни федерализма сформировали то, чего нельзя привить никакими законами и формальными правилами – ментальность жителей федеративных государств. Американец – это всегда еще и калифорниец либо техасец, немец – баварец либо берлинец. Это самоощущение принадлежности не только к государству или нации, но и к территории, есть, конечно, и у украинцев, но выражено оно не столь сильно, не у всех, а главное – это самоощущение даже если и имеет место, то не является фундаментом необходимых для федерализации традиций самоуправления. В США, например, они формировались в процессе колонизации.

В Германии – благодаря опыту жизни в разрозненных княжествах, городах и королевствах в период Средневековья, и все германские союзы, начиная примерно с X в., уже были, по сути, федерациями. Естественно, жители таких традиционных, исконных федераций совершенно иначе представляют себе роль местных органов власти и осознают свою ответственность за их функционирование. Связь между местными органами самоуправления и жителями территорий там куда более плотная, степень участия граждан в жизни территориальных громад более сильная, чем в унитарных государствах, к которым относится и Украина. Конечно, можно принять законы, увеличивающие полномочия территориальных громад. Но до тех пор, пока сами жители не начнут осознавать свою ответственность за происходящее в их субъекте федерации, такая децентрализация будет иметь весьма сомнительный эффект с точки зрения увеличения роли местного самоуправления и будет означать лишь переход полномочий от одних чиновников к другим.

Ради объективности, следует сказать о существующих мнениях наиболее известных современных западных политологов, которые считают федерализацию перспективным направлением для развития любого государства. Например, профессор Женевского университета, Д. Сижански отметил, что федерализм – это будущее государственности. Он акцентировал внимание на наиболее существенные черты федерализма: способность объединять ранее разрозненные образования, обеспечивая им возможность разрозненного представительства в масштабе федерации как целого, а также в масштабе отдельных ее частей; способность целого и его частей взаимно поддерживать один другого. Но, безусловно, наиболее весомым аргументом в пользу развития федерализма является то, что использования федеральной формы облегчает уста-

новление демократии, которая связана с общим признанием необходимости дальнейшего расширения прав и свобод человека и гражданина.

Наряду с такими мнениями современных политологов, некоторые из них указывают на два спорных момента в идее федерализации, которые ставят под сомнение тезис о том, что федерация – оптимальная для Украины форма государственного устройства.

Первый момент – деньги. У всех успешных федераций обнаруживается одна общая черта: все эти страны не просто богаты, а очень богаты, а значит – могут позволить себе роскошь финансировать и местные расходы, и общегосударственные, не допуская конфликта интересов.

Тезис о том, что «деньги должны оставаться в регионах» разбивается о реальность тем, что есть государственные расходы, от финансирования которых отказаться невозможно, и при системе, когда деньги остаются в регионах, эти расходы просто нечем будет финансировать. Например, хронически дефицитный Пенсионный фонд, который съедает примерно пятую часть украинского бюджета. Здесь можно вспомнить и о выплатах за российский газ, финансировании армии, правоохранительных органов, оплате государственных долгов международным финансовым институтам, крупных государственных проекты.

При этом регионы сегодня получают из государственного бюджета деньги на свои нужды в виде дотаций и субвенций. Справедливость распределения этих средств всегда вызывала и будет вызывать сомнения. Однако вряд ли идея радикально уменьшить поступления в общий котел является решением этой проблемы, поскольку в этом случае под угрозой может оказаться функционирование государства. Куда логичнее выглядит идея сделать это распределение более справедливым.

Второй момент, который является минусом федерализации, – неизбежные организационные проблемы. Для решения многих общегосударственных задач нужно не только достаточное финансирование, но и единая властная вертикаль. Волонтаристский подход к децентрализации полномочий может привести к тому, что задачи эти станут не решаемыми.

Критики унитарного уклада отмечают, что централизация процессов управления государством угнетает активность регионального и местного уровня власти, которые ближе к гражданам, а потому лучше всего бы могли выполнять подавляющее большинство функций государства. И называют децентрализацию тем процессом, который может эту проблему решить.

Критики же федерализма отмечают тяготение государства сильных субъектов федерации к распаду. Это можно наблюдать на примере все той же Бельгии. Даже в унитарных государствах, таких как Испания и Великобритания участились призывы к референдумам в таких регионах, как Каталония, Страна Басков или Шотландия. То есть наличие региональных субъектов с широкими правами, особенно если их существование накладывается на нацио-

нально-этнические особенности способствует центробежным тенденциям вплоть до попыток отделения. И противостоять этому может лишь эффективное выполнение центром своих полномочий, потому что активность призывов к отсоединению преимущественно накладывается на политически и экономически сложные периоды и кризисы.

В Украине после президентских выборов 2004 г. граждан «пугали» тем, что идеи федерализации, которые раздавались с трибуны первого съезда депутатов советов всех уровней в г. Северодонецке, приведут к развалу Украины как государства. После парламентских выборов 2006 г. разговоры о федерализации отошли на второй план. Однако в последнее время эта тема снова начинает возвращаться в риторику украинских политиков. Например, **народный депутат от Партии регионов В. Колесниченко** не видит другой альтернативы развитию украинского государства, чем ее федерализация.

Лидер Коммунистической партии Украины П. Симоненко, выражая позицию соратников, тоже предлагает преобразовать Украину в федерацию и ликвидировать пост президента страны.

Что касается позиции нынешней власти, то **Премьер-министр Украины А. Яценюк** заявил, что правительство выступает за децентрализацию власти, но категорически против призывов к федерализации со стороны иностранных государств.

При этом А. Яценюк подчеркнул, что украинское правительство исповедует принцип децентрализации власти. Этот принцип предполагает, в частности, ликвидацию государственных администраций, передачу их полномочий местным органам власти и исполнительным комитетам, которые формируются на местах: «Он предусматривает право каждого человека влиять как на центральную, так и местную власть и определять местные власти у себя в регионе, а не в Киеве».

А. Яценюк подчеркнул, что для этого еще до президентских выборов Украина должна четко заявить, какой будет новая украинская Конституция. Глава правительства отметил, что в украинской истории «каждое правительство или каждый президент пытались переписать основной закон под себя»: «Люди стояли за изменение системы, а не за смену лиц. А изменение системы находится в плоскости новых конституционных изменений, нового соотношения полномочий между парламентом, правительством, институтом президента и судебной ветвью власти и передачи полномочий от центральной власти на места»

Комиссар ЕС по расширению и европейской политике соседства Ш. Фюле не видит ничего страшного в децентрализации власти, которую объявило в Украине правительство А. Яценюка. На своей личной странице в Twitter Ш. Фюле написал: «Децентрализация – это не федерализация. Децентрализация исходит изнутри Украины, федерализация – извне». Так он прокомментировал объявленный правительством Украины курс на децентра-

лизацию власти в стране, несмотря на то что официальная Москва продолжает настойчиво рекомендовать Украине сменить унитарное устройство на федеративное. Напомним, что правительство одобрило Концепцию реформирования местного самоуправления и территориальной организации власти в Украине. Основная идея Концепции – децентрализация власти в стране и существенное расширение полномочий территориальных общин.

Не остаются в стороне и другие европейские политики, которые демонстрируют живой интерес к теме и активно приобщились к обсуждению устройства Украины как государства.

Например, в Польше убеждены, что Украине нужна не федерализация, а децентрализация. По мнению польских политиков, именно передача больших полномочий органам местной власти стала одним из главных механизмов польского экономического успеха. По этой причине, как заявил **президент Польши Б. Коморовский**, поляки готовы поделиться своим уникальным опытом проведения реформы исполнительной власти с Украиной.

Б. Коморовский рассуждает: «В чем заключается привлекательность реформы самоуправления в Польше? Декоммунизация страны происходила по принципу коренных изменений на уровне местных территориальных общин. Это они стали кузницей кадров для новой политической элиты, которая знала и понимала западный мир – мир демократических ценностей и свободного рынка, мир гражданской активности».

Польский эксперт М. Свенцицкий поясняет, что в сравнении с украинскими органами самоуправления, польские территориальные общины имеют гораздо больше возможностей. Именно в их собственности находятся объекты образования, культуры и спорта, они распоряжаются местными собраниями и налогами, они принимают решения, которые касаются развития общества. Зато надзор, который над местным самоуправлением осуществляет центральная исполнительная власть заключается в том, чтобы контролировать соответствие действий местной власти с национальным законодательством. Иначе говоря, местные общины могут решать вопросы, которые касаются местных проблем, но они не имеют права заниматься делами национальной обороны, или внешней политикой государства.

Чем больше предприятий будет действовать на территориях общин, тем больше денег, благодаря налогам, останется на местах.

«Такая система освобождает огромную энергию на местах, она активизирует людей, и выбранных ими представителей в органах власти. Эта система поощряет местную власть до того, чтобы она собрала на вверенной ей территории как можно больше денег, потому что чем больше соберет, тем больше останется на месте. Чем больше предприятий будут действовать на территории общества, тем больше денег от уплаты налогов останутся на месте», – объясняет М. Свенцицкий.

Анализируя современную политическую ситуацию и российские предложения федерализировать украинское государство, М. Свенцицкий категоричен и убежден: «нельзя создавать федеральный уклад в государстве, которому угрожает внешнее вмешательство, а другое государство хочет оторвать от нее часть территории. При такой ситуации федеративный уклад был бы каким-то абсурдом, абсолютным нонсенсом».

При этом, по мнению эксперта, современная Украина намного лучше подготовлена к реформе самоуправления, чем в свое время Польша. В частности, утверждает он, есть немало добрых украинских экспертов по вопросам децентрализации. Поэтому, политик надеется, что позитивные эффекты такой реформы можно будет почувствовать уже на протяжении ближайших лет.

Политолог, директор независимой экспертно-аналитической организации «Институт политического анализа и международных исследований» С. Толстов считает невозможной федерализацию Украины: «Если Львов, Киев и Днепрпетровск ее не поддерживают, то практически и говорить не о чем». Эксперт также отметил, что три области не могут принимать решения относительно федеративного статуса. «Они могли бы претендовать на автономию, но на автономию Украина после утраты Крыма уже не пойдет», – считает С. Толстов. В то же время, политолог считает, что «децентрализация хуже тем, что центральные органы власти могут ее в любой момент пересмотреть, отредактировать и так далее».

Эксперт по вопросам территориальной организации власти, экс-депутат Ю. Ганущак подчеркивает, что федерализация и децентрализация – несовместные вещи. В частности, он отмечает, что нельзя реально говорить о том, что «федерализм означает действительно передачу полномочий и будет все хорошо внизу – это все утопия».

По мнению Ю. Ганущака, федерализм – это законсервирование на определенной территории, которая имеет амбиции независимого государства и хочет диктовать свою волю центру, например, с правого берега, – это и является основным требованием России. То есть регионы должны иметь право вето в парламенте – вот чего они хотят». В то же время, он отмечает, что «децентрализация – построение страны, где базовый уровень является основным, тот уровень, который не имеет амбиций страны».

Экс-научный консультант Центра Разумкова, судья Конституционного Суда Украины, доктор юридических наук, профессор, заслуженный юрист Украины М. Мельник в комментарии изданию «Судебно-юридическая газета» отвечает на вопрос, следует ли изменять государственное устройство Украины из унитарного на федеративное.

Ученый считает, что предложение оппозиции по установлению федерализма в Украине не имеет ничего общего с усилением украинской государственности и решением проблем рядовых украинцев.

В связи с изменением государственного строя состоится ослабление суверенитета Украины с дальнейшим «вмонтированием» ее в другое государство. То есть федерализация может привести к потере Украиной собственной государственности и превращению ее в составляющую другого государства. По его мнению, оценке последствий федерализации Украины должно предшествовать выяснение объективной потребности (оснований) для такого изменения ее государственного строя.

Для этого нужно ответить на два взаимосвязанных вопроса: действительно ли существующие проблемы Украины заключаются в ее государственном строе, и – существуют ли сегодня исторические, экономические, политические, национальные, культурные и другие предпосылки для установления федеративного уклада Украины.

Ответ на первый вопрос: главные проблемы Украины (и государства, и его граждан) заключаются в преобладании личных и групповых интересов представителей верховной власти над государственными и общественными интересами. Именно это определяет содержание государственной политики, которая характеризуется отходом от демократии и права. И решение этих проблем требует применение несколько других мероприятий, чем перераспределение территории Украины.

Ответ на второй вопрос: фундаментальных политических, экономических, социальных и других предпосылок для федерализации нет. Действительно существуют определенные, иногда существенные социально-культурные и другие региональные отличия, но они не разъединяют страну. При взвешенной, последовательной государственной политике власти они могут быть достаточно легко «ликвидированы».

Эксперт по вопросам публичного права, бывший народный депутат Украины, руководитель Центра политико-правовых реформ И. Колиушко разъясняет: «Федерализация – это процесс интеграции независимых субъектов друг с другом. В мире есть только один пример обратного процесса, когда унитарное государство было преобразовано в федеративное – это Бельгия. Но это – скорее исключение из правил, большинство других государств идут по пути не федерализации, а децентрализации, как это с середины XX века происходило почти во всех унитарных европейских государствах, к примеру, во Франции и Испании». Говоря о принципиальной разнице, И. Колиушко отмечает, что субъекты федерации могут иметь собственное законодательство по фундаментальным вопросам, к примеру, уголовному праву. В Германии каждая территориальная единица имеет свой Конституционный суд, а каждый штат в США сам решает, вводить у себя смертную казнь или нет. В унитарном же государстве при децентрализации на местный уровень передаются лишь вопросы, связанные с развитием территорий. Скажем, законодательства в сфере образования, медицины, инвестиционного климата и частично – налогов.

По мнению И. Колиушко, если Украина все же перейдет к формату федеративного образования, губернаторы потеряют свое нынешнее влияние в регионах – ведь они являются олицетворением централизованной власти, их назначает Президент Украины. Децентрализация, и уж тем более федерализация Украины должна привести к тому, что вся власть на местах будет принадлежать не назначенным из Киева чиновникам, а избранным населением местным советам. Если сейчас облсоветы играют роль, по сути, свадебных генералов, которые лишь утверждают спущенные губернаторами решения, то в случае децентрализации Украины, напротив, именно главам исполнительных комитетов облсоветов будет принадлежать вся власть на местах. Это будут, по сути, местные Кабинеты министров, а за губернаторами останется номинальная функция контроля за выполнением федеральных законов. А максимум полномочий вообще должны быть переданы на базовый уровень – уровень сельских и местных советов, ведь именно там живет большая часть населения.

Федерализация, которую Украине навязывают извне, не имеет ничего общего с политикой децентрализации власти, которую сегодня проводит украинское правительство. Об этом заявил **вице-премьер-министр, министр регионального развития, строительства и жилищно-коммунального хозяйства В. Гройсман**: «Сепаратизм в Украине не пройдет. Это не украинский сценарий. Отделение любой части страны – это слабая позиция. Каждый, кто призывает к расколу страны, должен нести уголовную ответственность. Уверен, что 90 % жителей поддерживают единую, целостную страну. Сегодня, как никогда, мы имеем шанс выстроить ее качественно новой и успешной. И этим шансом надо воспользоваться», – считает В. Гройсман. Он подчеркивает, что страна может стать сильной только тогда, когда будет сильное и дееспособное местное самоуправление. Именно для этого Украина идет к децентрализации власти: «Наша позиция – община является ключевой и ей решать, где и какие дороги строить у себя в городе, селе или поселке, как развивать социальную инфраструктуру, контролировать качество работы местной власти, которую избрала община». По его словам, первым из шагов в этом направлении станет принятие правительством концепции реформы местного самоуправления и территориальной организации власти. Следующие шаги, которые будут осуществлять уже на основе концепции – принятие соответствующих изменений в Конституцию Украины и законодательных актов, которые урегулируют вопросы развития территориальных общин и местного самоуправления. В. Гройсман также добавляет, что концепция реформирования местного самоуправления предусматривает, что часть налогов, которые раньше забирались в центральный бюджет, будут оставаться на местах, и общины смогут их направлять на развитие своих территорий.

Руководитель Центра постсоветских исследований Института экономики Российской академии наук Л. Вардомский на круглом столе на тему:

«Социально-экономические и политические процессы в посткризисной Украине» высказал мнение, что для того чтобы избежать раскола и диктата одного региона над другим, Украине крайне необходима децентрализация власти, которая позволила бы как снизить ценность центральных органов власти, за руководство которыми идет сейчас такая ожесточенная политическая борьба, так и передать больше полномочий в решении своих проблем на места – органам местного самоуправления. Сращивание же личных интересов с властью в условиях коррупции ведет к личному обогащению власть предержащих и близких к ним, так называемых олигархов, за счет страны и интересов ее граждан. Это фактор, тормозящий все развитие Украины.

Украинский политолог, глава Центра прикладных политических исследований «Пента» В. Фесенко в интервью изданию «Донбасс» на вопрос о грани между сепаратизмом и желанием иметь больше власти на местах и так ли страшна федерализация, которую многие на востоке страны считают альтернативой присоединению к РФ, отвечает: «Грань очень простая: сепаратизм – это не желание иметь больше власти на местах, а отделение от страны, чреватое рисками военно-политических и гражданских конфликтов, международно-правовыми, социально-экономическими и гуманитарными проблемами. Что касается федерализации, то её можно обсуждать, если это будет условием широкого политического компромисса. Но при этом надо понимать и лукавство сторонников этой идеи. При федерализации полномочия получают не местные общины, не города, посёлки и сёла, а областные начальники. Вместо одного правительства будет 25, как и парламентов. Соответственно возрастут и расходы на содержание бюрократического аппарата. Кроме «дяди из Киева», который никуда не денется, мы будем ещё не только слушать, но и содержать возросшее число «начальственных дядей» из Донецка, Луганска, Львова, Харькова, Тернополя и т.д. По мнению В. Фесенко, федерализацию часть её сторонников рассматривает только как инструмент разделения страны и промежуточный этап в процессе достижения этой цели. Более правильная модель – финансовая и административная децентрализация, при которой расширяются полномочия городских, сельских и поселковых общин и местных советов, их представляющих. При этом не надо усиливать и расширять промежуточное бюрократическое звено на уровне областей.

Политолог Я. Юрчишин считает, что в Украине вряд ли существует потребность в федерализации, потому что ресурс позитивных изменений децентрализации унитарного государства не использован даже частично. То есть всего, чего хотят на данном этапе общины областей и местных административных образований (районов, городов, поселков и сел) можно достичь оставив им ресурсы и передав полномочия из центра. А призывы к федерализации в подавляющем своем большинстве являются скрытыми призывами к распределению страны, или вытягиванию из нее более пророссийски настроенных территорий и экспансии русского интереса на смежные области.

Логически рассуждая, федерализация унитарного государства должна была бы базироваться на долговременной программе децентрализации, подготовки субъектов федерации к приобретению ими широких прав и обязанностей. Именно таким по пути идут все большие страны Европейского Союза, как то Великобритания, Испания, Италия, Франция, или более близкие нам Польша и Чехия. И, преимущественно, остаются на стадии децентрализующегося унитарного государства.

С. Ясиневич, генеральный директор «Телекомпании «РЕГИОН» в своей научной работе сделал выводы, что:

– будь-то федерализация или децентрализация – это не «страхи», которыми нужно «пугать» общество, а очень распространенные в современном мире формы демократизации государственного строя;

– федерализация часто способствует децентрализации, но вовсе не является ее обязательным условием. И наоборот: децентрализация также не является достаточным условием для федерализации;

– планы по децентрализации или федерализации должны быть стратегическими. Это должны быть гибкие процессы, в которых необходимо учитывать возможность всевозможных неожиданностей;

– для успеха процессов необходимо широкое участие граждан и всех заинтересованных сторон. Кроме того, важно понимать, что не все функции управления нужно переводить на места. Выходя из принципа субсидиарности, функции управления нужно переводить вниз, если это важно для достижения поставленных целей и есть гарантия эффективности их выполнения;

– хотя центробежные процессы в основном являются политическим процессом, они не принесут успеха, если на места не будут переданы соответствующие финансовые и другие ресурсы;

– формы демократизации государственного строя являются сложными процессами, для которых потребуются терпение и внимание, однако они обещают стать важным механизмом для повышения качества управления и устойчивого социального, экономического и гуманитарного развития общества.

Как показывает опыт, вопрос федерализации в нашей стране возникает в острейшие моменты борьбы за власть. Понятно, что он сразу политизируется и из предмета серьезной правовой и государственной дискуссии превращается в средство политических технологий.

Украинцы хотят децентрализации, но не федерализации Украины, считает **специальный представитель Швейцарского председательствующего в ОБСЕ по вопросам Украины, посол Т. Гульдманн**. Выступая на брифинге в Киеве, он подчеркнул, что в ходе посещения Львова, Херсона и Одессы представители ОБСЕ увидели, что граждане Украины хотят децентрализации власти, но не говорят о федерализации Украины

Подытоживая вышесказанное, можна сделать вывод, что процесс децентрализации нужен, но проводить его следует без спешки, учитывая тот факт, что

процесс этот может идти не один год, и, как подсказывает опыт Бельгии, даже не одно десятилетие.

Очевидно, что коренные изменения в государственном устройстве не должны происходить на фоне гражданского противостояния, потому что вряд ли решения, которые являются продуктом ситуативных компромиссов, будут отличаться разумностью и взвешенностью. Поэтому начинать реформу, безусловно, надо, но делать резкие движения в виде срочных изменений в Конституцию не стоит, поскольку результат ситуативных компромиссов может в перспективе стать причиной новых конфликтных ситуаций в обществе (http://censor.net.ua/news/280523/pravitelstvo_podderjivaet_detsentralizatsiyu_vlasti_no_kategoricheski_protiv_federalizatsii_yatsenyuk); (<http://www.nr2.ru/kyiv/492232.html>); (<http://www.radiosvoboda.org/content/article/25333210.html>); (<http://www.unian.net/politics/908666-federalizatsiya-ukrainyi-nevozmogna-ekspert.html>); (http://www.razumkov.org.ua/ukr/expert.php?news_id=4538); (<http://hubs.com.ua/authority/6-voprosov-o-federalizatsii.html>); (<http://112.ua/obshchestvo/groysman-federalizatsiya-i-decentralizatsiya-vlasti-ne-imeyut-nichego-obshego-mezhdu-soboy-46382.html>); (<http://versii.com/news/297227/>); (<http://www.segodnya.ua/politics/pnews/kuchma-zayavil-hto-vopros-federalizatsii-ukrainyi-nevezhestvo-494784.html>); (Андрей Кривецун. <http://donbass.ua/news/ukraine/2014/03/13/vostoku-ukrainy-nuzhna-ne-federalizatsiya-a-decentralizatsiya.html>); (<http://www.trust.ua/news/93608-ukraincy-hotyat-decentralizatsii-no-ne-federalizatsii-ukrainy—predstavitel-obse.html>); (<http://zbruc.eu/node/19079>); (http://www.sq.com.ua/rus/article/rezonans/federalizatsiya_panaceya_ili_volyuntarizm/); (http://www.razumkov.org.ua/ukr/expert.php?news_id=4538).

Наука – суспільству

Міжнародне співробітництво в галузі науки і освіти

Україна і США завершили в марті спорудження установки-джерела нейтронів на базі Харківського фізико-технічного інституту. Об цьому говориться в спільному заявленні України і США по итогам третього самміта по ядерній безпеці в Гаазі.

Україна і США підтвердили дотримання своїх зобов'язань по нераспространенню ядерного озброєння. США також визнали важливість вивозу в 2012 г. всіх запасів високообогащеного урану з території України.

«Цей вивоз знову підкріпив роль України як лідера в питаннях ядерної безпеки і нераспространення в той час, коли ми спільно працюємо для захисту найбільш чутливих в світі ядерних матеріалів. Як

часть своей поддержки этих усилий Соединенные Штаты в 2010 г. взяли обязательство сотрудничать с Украиной для строительства установки-источника нейтронов на базе Харьковского физико-технического института. В этом месяце строительство установки было завершено», – отмечается в заявлении.

Установка, как ожидается, обеспечит Украине новые исследовательские возможности и способность производить изотопы для промышленного и медицинского использования.

США продолжают оказывать техническую поддержку для установки-источника нейтронов в процессе завершения украинской стороной установки необходимого оборудования, осуществления проверок и ввода установки в эксплуатацию «так быстро, насколько это представляется практически возможным» *(В Харькове завершено строительство установки-источника нейтронов // Главное (<http://glavnoe.ua/news/n170852>). – 2014. – 25.03).*

* * *

Наукові дослідження українських учених в Антарктиді сприяють зміцненню міжнародних зв'язків України та є важливим поштовхом для розвитку економічної сфери. Про це під час урочистої церемонії проводів учасників XIX Української антарктичної експедиції заявив перший заступник голови Держагентства з питань науки, інновацій та інформатизації Б. Гриньов. «Євроінтеграційні процеси, що розпочалися в державі, мають стимулювати міжнародну наукову співпрацю, але наші полярники вже й так багато років співпрацюють з ученими з різних країн світу. Учасники нинішньої експедиції повинні зробити все можливе, аби максимально сприяти практичному втіленню наукових здобутків у господарському комплексі країни», – зазначив він. За його словами, перед ученими-полярниками стоять завдання провести комплексні дослідження у прибережних зонах Антарктичної дослідницької станції імені академіка Вернадського, здійснити експлуатаційні випробування можливостей безпілотних літальних апаратів для моніторингу навколишнього середовища, а також активно вивчати рельєф океанського дна за допомогою сучасних засобів. До складу цього річної антарктичної експедиції 12 фахівців з Києва, Львова, Одеси, Севастополя та Харкова на чолі зі Станіславом Недогибченком. Зимівники нестимуть вахту щонайменше до березня 2015 р. *(Українські полярники проведуть комплексні дослідження в Антарктиді// Експрес(<http://expres.ua/news/2014/03/27/104106-ukrayinski-polyarnyky-provedut-kompleksni-doslidzhennya-antarktydi>),-2014.-27.03)*

* * *

Рада молодих учених при Держінформнауки стала членом Eurodoc – всеєвропейської ради аспірантів та молодих учених. 25–29 квітня в Будапешті відбулася конференція та щорічні загальні збори Eurodoc – всеєвропейської ради аспірантів та молодих учених. До складу Eurodoc входять

національні організації наукової молоді країн-членів Євросоюзу та Ради Європи. 28 березня Рада молодих учених при Держінформнауки України стала її 35-м членом.

Заснована у 2002 р., сьогодні Eurodoc – це авторитетна міжнародна організація зі штаб-квартирою в Брюсселі. Її місія – консолідація європейських аспірантів та молодих науковців у їхньому прагненні до професійної реалізації та гідного життя. Eurodoc – це голос наукової молоді, до якого все частіше прислухаються ті, хто визначає та реалізує європейську молодіжну політику в галузі освіти та науки.

Eurodoc відомий своїм вагомим внеском у розвиток Європейського дослідницького простору (ERA) та Європейського простору вищої освіти (EHEA), боротьбою за поліпшення умов праці молодих вчених та підвищення якості вищої освіти і науки. Серед важливих функцій цієї організації: поширення інформації, яка стосується молодих дослідників; лобювання їхніх інтересів у європейських інституціях; встановлення та зміцнення співпраці між національними організаціями.

Очевидно, що членство у Eurodoc для України – чергове підтвердження європейського вибору нації та реальний євроінтеграційний крок: можливість бути почутими та впливати на прийняття рішень. Проте, ще донедавна у нас не було національної організації молодих вчених, яка могла би представляти Україну на міжнародній арені.

Ситуація змінилася у 2012 р. із заснуванням Ради молодих учених при Державному агентстві з питань науки, інновацій та інформатизації України (далі – РМУ), до складу якої увійшли представники Рад молодих вчених провідних українських вишів та наукових установ, а також усіх існуючих обласних Рад – Донецької, Одеської та Харківської.

Українська делегація взяла участь у офіційних заходах, що відбулись на конференції Eurodoc. На загальних зборах ними була зроблена презентація та її діяльності, після якої, за результатами таємного голосування, українська організація стала повноправним членом Eurodoc. Звичайно, сьогодні євроінтеграція для України – це не мета, а засіб. Сподіваємося, що недавній крок українських молодих вчених у напрямку Європи буде каталізатором розвитку науки, громадянського суспільства і міжнародної співпраці та буде корисним для українського народу (*Державне Агентство з питань науки, інновацій та інформатизації України* (<http://dknii.gov.ua/?q=node/1901>). – 2014. – 1.04).

* * *

Київський університет ім. Бориса Грінченка (КУ) – перший вищий навчальний заклад в Україні, який уклав договір про співпрацю з Університетом Париж-Сорбонна (Франція). Договір передбачає реалізацію спільних освітніх проектів, а також щорічні культурні та мистецькі обміни

студентами та викладачами. Про це повідомляє Центр інформаційно-рекламної та профорієнтаційної діяльності Київського університету ім. Бориса Грінченка (*Освітній портал* (<http://www.osvita.org.ua/news/76423.html>). – 2014. – 20.03).

Діяльність науково-дослідних установ

Все фонды и коллекции Национального заповедника «Херсонес Таврический» берегаются, обслуживаются и охраняются надлежащим образом. Коллектив заповедника со всей ответственностью заявляет, что на сегодня нет никаких оснований беспокоиться о сохранности не только особо ценных раритетов, но и всех экспонатов, находящихся на фондовом хранении в НЗ «Херсонес Таврический».

Херсонес Таврический» не сворачивал и не собирается сворачивать международную научную деятельность. Об этом свидетельствуют самые ближайшие планы. В мае состоится XVI Международная конференция по истории религии и религиоведению с участием ученых России, Украины, Беларуси, Польши и всех, кто аккредитуется дополнительно. А на июнь запланирован уже традиционный VI Византийский семинар «Империя и полис» (*Заповедник «Херсонес Таврический» работает в штатном режиме // Слава Севастополя* (http://slava.sebastopol.ua/2014.3.26/view/41061_zapovednik-hersones-tavrisheskiy-rabotaet-v-shtatnom-rezhime.html). – 2014. – 26.03).

* * *

Профессор Мариупольского государственного университета, доктор социологических наук Б. Слющинский был избран академиком по отделению политологии, социологии и права Академии наук высшей школы Украины. Академия наук высшей школы Украины является всеукраинской общественной организацией, которая объединяет ведущих ученых и преподавателей высших учебных заведений Украины, которые проводят фундаментальные и прикладные исследования в области естественных, технических и гуманитарных наук.

Б. Слющинский – заведующий кафедрой политологии, философии и социологии Мариупольского государственного университета, член-корреспондент Украинской Академии политических наук, член Академии наук высшей школы Украины, член бюро Донецкого отделения Социологической ассоциации Украины, член Национального союза писателей Украины, член Национального всеукраинского музыкального союза, член творческого объединения композиторов Донетчины.

Также он является автором более 130 научных трудов по социологии и социально-политическим дисциплинам, в том числе учебных пособий для сту-

дентів вищих учебных заведень с грифом МОН України: «Социология музыкальной культуры», «История общественно-политической мысли», монографії «От власти семьи к власти государственной», «Общество. Культура. Бюрократия», «Межкультурная коммуникация в украинском Приазовье», а також статті в енциклопедіях, словарях і спеціальних наукових журналах, включаючи зарубіжніе.

Також Слюшинський веде школою молодих соціологів, веде з студентами соціологічні дослідження, веде аспірантів (*Приазовський робочий* (<http://www.pr.ua/news.php?new=31863>). – 2014. – 1.04).

* * *

Діяльність Центру науково-технічної і економічної інформації (ЦНТЕІ) Сумського державного університету направлена на сприяння науково-технічній та інноваційній діяльності в регіоні, впровадження у виробництво науково-технічних досягнень та проектно-конструкторських розробок, поглиблення наукових досліджень, поширення наукових методів управління виробництвом і наукової організації праці тощо.

Напрями діяльності:

- формування на основі вітчизняних і зарубіжних джерел довідково-інформаційних фондів, включаючи бази і банки даних наукових розробок, технологічних запитів, інноваційних освітніх технологій;
- сприяння трансферу технологій та ноу-хау між науковими центрами, лабораторіями СумДУ та промисловістю;
- комплектування патентних фондів та створення їх довідково-пошукового апарату;
- надання консультаційних послуг з питань інформаційної діяльності та захисту прав інтелектуальної власності;
- організація проведення і супроводження семінарів, конференцій, нарад науково-технічної спрямованості на замовлення органів влади місцевого самоврядування та юридичних осіб;
- проведення патентно-кон'юнктурних та маркетингових досліджень при проведенні наукових, науково-дослідних робіт, підготовка пропозицій щодо доцільності патентування їх результатів;
- оформлення та подання документів (заявок) на об'єкти права інтелектуальної власності для патентування в Україні та іноземних державах відповідно до національних і міжнародних процедур;
- підготовка матеріалів щодо передачі прав на винаходи та ліцензії;
- інформування про наукові заходи, виставки, актуальні грантові програми та наукові конкурси, які будуть проводитися в Україні та за її межами;
- ведення обліку та аналітичної обробки статистичних даних університету про публікації результатів наукових досліджень, винахідницьку і раціоналізаторську роботу, комерціалізацію об'єктів інтелектуальної власності;

– здійснення довідково-інформаційного забезпечення матеріалами вітчизняних і зарубіжних джерел науково-технічної інформації на основі сформованих баз і банків даних. Вебсайт: <http://cnti.sumdu.edu.ua>. Сайт наукових розробок СумДУ: <http://cnti.sumdu.edu.ua/uk/transfer-of-technologies/scientific-and-technical-developments-sumdu.html> (*Львівський ЦНТЕ (<http://cstei.lviv.ua/ua/item/923>), – 2014. – 21.03*).

* * *

В нынешнем году Карадагской научной станции им. Т. И. Вяземского исполнится 100 лет. Самые знаковые события в ее истории пришлось на тридцатилетие, начиная с 1963 г., когда станция сначала на правах отделения, а затем филиала вошла в состав расположенного в Севастополе Института биологии южных морей имени А. О. Ковалевского.

Этот благодатный период отмечен, например, завершением в 1977 г. строительства редчайшего в мире исследовательского комплекса для работ с морскими млекопитающими – дельфинами. Два года позже в соответствии с постановлением правительства Украинской ССР пробил час создания академического, наделенного статусом государственного, Карадагского заповедника. С 1992 г. детище Т. И. Вяземского – Приморская Карадагская научная станция, впоследствии Карадагская биологическая станция – обрело свое нынешнее название: Карадагский природный заповедник.

Карадагский природный заповедник – это 2065,1 га охраняемой суши и 809,1 га акватории моря. На нем, нашлось место для прочно связанных между собой целых сообществ флоры и фауны. В границах заповедника взято на учет 859 видов водорослей, 380 видов грибов, 313 видов лишайников, 82 вида мхов и 1175 видов, как принято писать в научных трудах, высших сосудистых растений. На Карадаге можно встретить, например, фисташку тысячелетнего возраста на корнях, живущих в почве в течение 2–3 тыс. лет. Ученые сбились со счета, пытаясь взять на карандаш виды беспозвоночных животных. Позвоночных же насчитывается в пределах 400 видов. Более половины из них – птицы. Дух захватывает от вида парящих высоко в небе орлов. Приводит в восторг осмысленное поведение диких кабанов: они словно читают газеты или смотрят телевизор. Так, достаточно в старокрымских лесах объявить сезон охоты, как они дружно устремляются в заповедник под защиту человека. Как только по соседству прогремит выстрел последнего охотника, наблюдается обратная миграция жизнерадостных, довольных собой хрюшек. Буквально кишит живыми организмами и морская среда – полторы тысячи видов.

Сегодня Карадагский природный заповедник – это лаборатории: млекопитающих, ботаники, зоологии, биохимии и физиологии гидробионтов, морских водорослей и микробиоты. Эти и некоторые иные подразделения заповедника расположены на главной базе в селе Курортном. А вот станция фоновой экологического мониторинга особняком белеет своими стенами на противопо-

ложном, обращенном к Коктебелю склоне горной гряды Карадага (*Калько А. Карадага Ноев ковчег // Слава Севастополя (http://slava.sebastopol.ua/2014.3.25/view/41031_karadaga-noev-kovcheg.html). – 2014. – 25.03).*

* * *

Кандидат исторических наук, редактор альманаха «Фронтири міста» В. Грибовский отметил важность изучения истории для разрешения проблемы Крыма. «Украинские историки, как и украинские военные, оказались не готовы к Крымской проблеме. Общество показало свою слабость, и причина этой слабости должна быть изучена. Крым в наше историческое сознание был интегрирован не так плотно, как другие регионы Украины. Однако хотелось бы отметить исторические аналогии его аннексии-отторжения. В свое время командующий крымским корпусом российской армии Прозоровский говорил, что без казаков, без украинцев Крым было бы невозможно взять. Не секрет, что в имперской армии было много выходцев из Украины. Поэтому говорит о том, что Россия сама завоевала Крым, будет неверным. В 1771 г. вторжение в Крым было катастрофой для крымско-татарского населения. Многие жители прибрежной полосы садились в лодки и отплывали от берегов Крыма, потому что не ждали ничего хорошего от завоевателей. Генерал Прозоровский писал о целых плавучих городах крымских татар и греков, которые находились в нескольких верстах от берега, опасаясь уничтожения. Что касается аналогий, то после завоевания полуострова провозглашается независимость Крыма, ведь Крымское ханство было вассалом Османской империи. Ставленником Петербурга в Крыму становится султан Шагин Гирей. В ответ крымские мурзы выбирают ханом Девлет Гирея, противника россиян. В результате Шагин Гирей вынужден был набирать войско на Кубани из кубанских ногайцев, создав там свое «независимое» марионеточное княжество и действовать от его имени. Что характерно в марионеточном войске кубанских ногайцев было мало, поэтому оно было усилено русскими казаками без знаков отличия российской армии. Более того, это стало известно только, когда турецкая армия взяла в плен «природных россиян», как написано в документах. То есть за 400 лет технология завоевания Крыма Россией не изменилась. Остается только сожалеть, что практики политических и военных отношений XVIII ст. были использованы в XXI. История показывает, что Крымом владеет тот, кто владеет Северным Причерноморьем. Поэтому можем дать совет украинским политикам уделить этому вопросу пристальное внимание», – сказал В. Грибовский.

По мнению В. Грибовского, украинские историки должны стремиться к объективности, они очень стеснялись подхода «ангажированности» истории, а получается, что сами себя обманывали. Украинская история должна выстраивать свой нарратив таким образом, чтобы национальные интересы были предельно четко доказаны. Аннексия Крыма должна стимулировать украинцев

смотреть на вещи более широко и более по-боевому. Украина должна бороться за свою территорию, как военными средствами, так и интеллектуальными (**34 канал** (<http://34.ua/ru/news/view/34886—ukrainskije-istoriki-kak-i-ukrainskije-vojennyje-okazalisy-ne-gotovy-k-krymskoj-problemeekspert/>). – 2014. – 2.04).

* * *

Украина потеряла в Крыму два мощных института, с которыми не смотря ни на что нужно поддерживать научные связи. Об этом на общем собрании Национальной академии наук заявил президент НАН Украины Б. Патон. «Мы потеряли, и, наверное, надолго, два мощных института: Морской гидрофизический и биологии южных морей им. О. Ковалевского, Крымскую астрофизическую лабораторию, филиалы институтов археологии и востоковедения, Карадагский природный заповедник», – заявил Б. Патон. По его словам, «надо во что бы то ни стало поддерживать с ними научные связи» (*Патон: Академия наук потеряла в Крыму два мощных института // Главное*(<http://glavnoe.ua/news/n171983>). – 2014. – 03.04).

Здобутки української археології

Львівські археологи в с. Оселя Яворівського району Львівської області виявили рідкісне поховання, якому 3 тисячі років, яке характерне для лужицької культури. Разом із поховальною урною археологи виявили залишки миски, яка її закривала, та глиняний ковшик. Такі могильники (цвинтарі) становлять дуже велику цінність для науки, адже їх є досить мало. «Горщик – це ліпна кераміка, адже тоді ще не використовували гончарне коло, але ми бачимо, що він великої гарної форми. Це поховання має майже 3 тис років від наших днів і належить швидше за все до лужицької культури. Поховання в глиняному горщику-урні. Померлих спалювали, а попіл і рештки складали у такі горщики та захоронювали на могильниках», – пояснив науковий співробітник відділу археології Інститут українознавства НАН України Д. Павлів.

Наразі науковці проводять реконструкцію знайденої урни, а згодом антропологі вивчатимуть рештки для того, щоб точно сказати останки скількох людей виявили археологи.

Археолог зазначив, що представники цієї культури – це землеробсько-скотарське населення. «Це велика культура, яка охоплювала більшу частину Польщі, Чехії, Словаччини і частково Західної Україну. Вони вели осілий спосіб життя. Велике селище представників цієї культури археологи нещодавно виявили в Грушеві (на кордоні з Польщею).

Молодший науковий співробітник Науково-дослідного центру «Рятівна археологічна служба» Інституту археології НАН України Н. Войцешук зазначи-

ла, що пам'ятку археологи виявили ще минулого року навесні, коли робили обстеження. «Тоді ми знайшли об'єкт – господарську яму з матеріалами лужицької культури, які орієнтовно належать до часу пізньої бронзи – раннього заліза. Ми разом із польськими колегами-археологами маємо спільний проект. Цього року у нас заплановані спільні розкопки на виявленій пам'ятці. Тому вирішили поїхати і подивитись, як зараз виглядає ця територія. Люди саме вибирали пісок і я помітила фрагмент кераміки, коли відгорнули пісок, то виявили вцілілу поховальну урну», – розповіла Наталя Войцешук. Археолог припускає, що на об'єкті може бути цілий могильник (*Львівські археологи досліджують рідкісне поховання//Високий Замок*(<http://wz.lviv.ua/news/59943>).-2014.-27.03)

* * *

У селі Новомиколаївка Новоукраїнського району археологи знайшли підтвердження поселень ранньої бронзи, скіфської культури, трипільської кераміки і великої кількості предметів XVIII – початку XX ст. Перші археологічні знахідки на території села Новомиколаївки знайшов місцевий пошуковець, директор краєзнавчого музею В. Компанієць. Вивчивши знахідки краєзнавця кіровоградські археологи, які працювали на території Новомиколаївської сільської ради, підтвердили їх історичну цінність та необхідність проведення подальших розкопок професійними археологами.

Зокрема, були знайдені черепок часів Трипільської культури, частини бронзового литва у такій кількості, що можна говорити про ливарне виробництво. Окрім того, більш сучасні знахідки – «посріблені» гудзики першої половини 19 сторіччя з гербом Російської імперії, і велика кількість предметів військового спорядження цієї епохи, монети, які були в обігу за царювання Єлизавети Петрівни з 1709 року, Катерини II, Олександра I, Миколи I, Олександра II (*Перша електронна газета* (<http://persha.kr.ua/u-novoukra%D1%97nskomurajoni-arxeologi-pidtvrdili-nayavnist-poselen-ranno%D1%97-bronzi/>). – 2014. – 03.04).

Інноваційні розробки та технології

Речовину, яка дотепер не існувала в природі, винайшли хіміки-теоретики наукової школи Б. Мінасва. Учені Черкаського національного університету обґрунтували можливість її синтезу та дали кодову назву – «Черкасіт». Унікальний полімер забезпечить прорив у нанотехнологіях, впевнені винахідники.

«Черкасіт» – це аналог сенсаційного графена, за винайдення якого у 2006 р. двом англійцям присудили Нобелівську премію. Власне, саме цей приклад надихнув черкаських хіміків створити нову органічну речовину. Зокре-

ма, у речовини будуть унікальні оптичні властивості з поглинання світла. Вона може прислужитися у фармації та у сучасній молекулярній електроніці. Утім, цими напрямками сфера застосування не обмежуватиметься. Залишилось лише пропагувати винахід.

Такі теоретичні напрацювання потребують ретельної перевірки. Черкаські науковці вже мають доступ до суперпотужних і надсучасних комп'ютерів. Активно співпрацюють із Вищою королівською технічною школою Швеції та науковими інститутами Данії. Новаторські розробки професора Мінаєва та його учнів у Європі цінують (**ПРОЧЕРК** (<http://procherk.info/news/7-cherkassy/22137-cherkaski-himiki-teoretiki-vinajshli-novu-rechovinu>). – 2014. – 21.03).

Інформаційно-комунікаційні технології

Сумський державний університет (СумДУ) розвиває проект відкритого доступу до освітніх і наукових ресурсів. Зусиллями фахівців університету розроблено власну потужну програмну платформу Salamstein для забезпечення електронного навчання, яка є унікальною, адаптованою для потреб ВНЗ України розробкою, що постійно вдосконалюється. Повна база електронних навчальних матеріалів нараховує сотні дистанційних курсів, понад тисячу віртуальних тренажерів та лабораторних робіт, десятки тисяч тестових завдань.

У СумДУ освіту дистанційно здобувають близько 1200 студентів, у тому числі, іноземних. Зазначена база активно використовується і студентами денної форми навчання.

У закладі діють програми підвищення кваліфікації з електронних засобів та дистанційних технологій навчання для представників українських ВНЗ. СумДУ відкриває вільний доступ не лише до окремих дистанційних курсів, а й безкоштовно пропонує для використання власні онлайн-сервіси. Так, вже сьогодні викладач будь-якого навчального закладу може скористатися спеціалізованим онлайн-сервісом Lectur'ED для зручного створення навчальних матеріалів, їх публікації, експорту, застосування в навчальному процесі тощо (**Освітній нормал** (<http://www.osvita.org.ua/news/76415.html>). – 2014. – 20.03).

* * *

Директор департаменту освіти і науки Дніпропетровської області А. Демчик повідомив, що в найближчому часі всі вчителі області будуть переаттестовуватися через Інтернет. «Вчителі проходять обов'язкову переаттестацію один раз в п'ять років. Атестацію проходять із задоволенням, бажання отримати кваліфікаційну катего-

рию, підтвердить или підвищить існуючу кваліфікаційну категорію педагогічні та керівні працівники. В відповідності з категорією или званням, присвоєним педагогу, начисляються і надбавки к зарплатній платі. В 2011–2012 гг. в Дніпропетровській області в рамках розвитку єдиного освітньо-інформаційного простору почав впроваджуватися експеримент по електронній атестації учителів. На сьогоднішній день в цьому проекті беруть участь 50 шкіл з Марганца, Новомосковська, Дніпропетровська, а також Солонянського району. Головна мета впровадження програми «Електронна атестація» – спрощення процедури атестації та забезпечення прозорості даного процесу. Планується, що всі робочі матеріали педагогів, які надавалися для атестації в паперовій формі, будуть перекладені в електронний формат. Кожен учитель матиме віртуальний особистий кабінет, де будуть розміщені: конспекти уроків, методичні розробки, сценарії освітніх заходів та відкритих уроків, а також списки учнів – учасників олімпіад, підготовкою яких займається педагог. Завдяки електронній атестації учителям не потрібно буде протягом 5 років збирати звіти про свою роботу в паперовій формі. Також вчителі отримують можливість проходити самооцінку знань по спеціальним критеріям», – зазначив він.

Проректор інституту післядипломної педагогічної освіти М. Ватковська повідомила, що програма «Електронна атестація» на 100 % відповідає Державному положенню про атестацію учителів. Електронна атестація складається з трьох блоків. Перший – управлінський, в якому надається інформація про учителів, які проходять атестацію. Таким чином, учителям не потрібно нічого про себе писати, вся інформація буде в електронній формі. Другий блок – це самооцінка знань учителів по спеціальним критеріям. Після проходження тестів та отримання результатів учитель буде знати, в яких областях йому ще потрібно працювати. Третій блок – це підготовка до атестації. Учитель готує своє електронне портфоліо. По результатам проходження електронної атестації формується атестаційний лист, який розглядає спеціальна комісія. Програма «Електронна атестація» дозволить зробити атестацію учителів повністю прозорою (*«Новий формат»* (<http://www.nf.dp.ua/2014/04/electronny-modul%CA%B9pedahohycheskoy-attestatsyy-uchytelya-dnepropetrovshchyny-budut-prokhodyt-pereattestatsyyu-po-ynternetu/>). – 2014. – 2 04).

Освіта та кадрове забезпечення в Україні

Два кіровоградських вузи потрапили до рейтингу **Топ-200** університетів України III, IV рівнів акредитації. Центр міжнародних проектів НДІ прикладних інформаційних технологій «Євро Освіта» склав рейтинг університетів України III, IV рівнів акредитації Топ-200 Україна у 2013 р.

Цього року – сьомий випуск рейтингу. Його методика побудована відповідно до міжнародних принципів ранжирування університетів і передбачає проведення порівняльного аналізу досягнень вишів різних типів на основі низки універсальних критеріїв.

У використовуваній методиці діяльність вишів оцінюється з допомогою агрегованого показника (інтегрального індексу), який формується на підставі індикаторів прямого вимірювання (80 %), експертного оцінювання якості підготовки випускників вишів представниками роботодавців і академічного співтовариства (15 %), а також із використанням міжнародних наукометричних і веб-метричних даних (5 %). Інтегральний індекс представлено трьома складниками: якість науково-педагогічного потенціалу, якість навчання, міжнародне визнання.

Так, 53-тє місце рейтингу зайняв Кіровоградський національний технічний університет, а 126-тє місце – Кіровоградський державний педагогічний університет. Також на 16-му місці рейтингу знаходиться Національний авіаційний університет, до складу якого входить Кіровоградська льотна академія (*Весь Кіровоград* (http://www.kirovograd.net/shortly/2014/3/20/dva_kirovogradskih_vuzi_potrapili_do_reitingu_top200_.htm). – 2014. – 20.03).

* * *

«ТехноПарк-2014» – захід, метою якого є презентація педагогічних нововведень, відбувся в Тернопільській Українській гімназії ім. І. Франка. Освітяни міста представили кращі проекти, які полегшують навчальний процес, а також обмінялися досвідом впровадження інноваційних технологій у навчання.

Такий захід вже другий рік поспіль організують управління освіти і науки Тернопільської міської ради та Тернопільський комунальний методичний центр науково-освітніх інновацій та моніторингу.

Завдяки «СоцТехноПолісу», який відбувся у рамках «ТехноПарку-2014», представники влади, меценати, освітяни, фахівці різних галузей та небайдужі тернополяни шукали шляхи вирішення актуальних проблем освіти Тернополя. Особливу увагу звернули на питання інклюзії в освітньому середовищі. Відтак учасники дискусії запропонували нові моделі співпраці освіти, влади і бізнесу.

Модель, яка передбачає співпрацю навчальних закладів та меценатів, була ефективною завжди, – наголосила О. Прашко, науковий співробітник Інституту обдарованої дитини Національної академії педагогічних наук України. Адже бізнес не може бути демократичним, якщо він не вкладає гроші в розвиток. Зараз на першому місці – розвиток молоді людини. А цей процес треба починати ще з дитячого садочку.

Найголовніше, на думку О. Прашко, те, що проекти, представлені на «ТехноПарку», реалізують. Адже проектна діяльність, за її словами, – це завжди

крок вперед (*Тернопільські освітяни знають, як зробити навчання легшим і цікавішим // Місто (<http://gazeta-misto.te.ua/news>). – 2014. – 28.03*).

* * *

В Тернопольском национальном техническом университете им. Ивана Пулюя состоялось открытие первого в западном регионе Украины Регионального междуниверситетского Стартап-центра ТНТУ. Целью Стартап-центра является обучение студентов и молодежи основам предпринимательства, инновационной деятельности и создания стартап-проектов, повышение креативности, конкурентоспособности и способности к трудоустройству студентов-выпускников прежде инженерных специальностей, подготовка и переподготовка преподавателей в области развития и продвижения инноваций, организация сотрудничества между университетами, инновационными и инвестиционными структурами для коммерциализации научных разработок. Целевой аудиторией Стартап-центра являются студенты и выпускники колледжей и университетов, предприниматели (Информационное Агентство УНТ (<http://agora-news.com/obshchestvo-2/obrazovanie/2442-startap-tsentr-nauchit-studentov-ternopolshchiny-osnov-predprinimatelstva.html>). – 2014. – 02.04).

Наука і влада

Учені розроблять пропозиції про внесення змін до Конституції України. Для відновлення легітимності Конституції України чинний текст якої на сьогодні є результатом рішень, деякі з яких були прийняті з порушеннями процедури конституційних змін, потрібно провести конституційну реформу. Про це йдеться у зверненні науковців-конституціоналістів та громадських експертів до Верховної Ради та суспільства.

Науковці та експерти наголошують на необхідності вдосконалення конституційних положень у кількох напрямках. «У Конституції потрібно належним чином втілити модель змішаної республіки. Це зробить неможливою узурпацію влади будь-ким з вищих посадових осіб держави і забезпечить єдність державної політики», – стверджують експерти.

Також вони повідомляють про необхідність змінити порядок формування Вищої ради юстиції та порядок призначення суддів на посади, привести статус прокуратури у відповідність до європейських стандартів та внести деякі інші зміни.

Активісти наполягають на необхідності закладення конституційних основ для реформи місцевого самоврядування та децентралізації влади. «Місцеві державні адміністрації не повинні бути виконавчими органами рад, але мають здійснювати нагляд за дотриманням законів органами місцевого самоврядування», – відмічають експерти.

Також науковці наголошують на прозорому, відкритому та професійному проведенні конституційної реформи, яка має готуватися політично незаангажованими фахівцями за участю політиків, а не навпаки. «Законопроект про внесення змін до Конституції повинен бути підготовлений до президентських виборів в Україні 25 травня, щоб суспільство розуміло, які повноваження отримує майбутній Президент», – відзначили вони.

Експерти зобов'язались підготувати в найкоротші строки пропозиції щодо проекту Закону про внесення змін до Конституції України та представити його Верховній Раді України та всьому суспільству (*Освітній портал* (<http://www.osvita.org.ua/news/76638.html>)). – 2014. – 3.04).

* * *

Український уряд оголосив про запуск спільного з низкою ІТ-компаній проекту. Ініціатори програми сподіваються зупинити відтік українських розробників за кордон. Програма передбачає поліпшення умов для роботи і життя ІТ-фахівців в Україні, що має мотивувати їх залишатися на батьківщині. Крім того, до 2020 р. планується створити 100 тис. нових робочих місць в ІТ-сфері, а у розширення і модернізацію освітньої системи України планується інвестувати 1 млрд дол.

Автори ініціативи збираються переглянути податкове законодавство України у сфері ІТ-аутсорсингу. Автори плану підраховали, що за умови успішної реалізації цих кроків дохід від експорту ІТ-послуг у США і ЄС складе більш ніж 10 млрд дол. «Наша мета – перейти від ресурсної економіки до економіки знань», – заявив міністр економічного розвитку і торгівлі України П. Шеремета.

Програму обговорили та підписали міністр економічного розвитку і торгівлі П. Шеремета, а також керівники компаній Ciklum, SoftServe, Miratech, EPAM Ukraine, GlobalLogic, Luxoft Ukraine і IT Ukraine.

Експертна група, яка включає в себе представників уряду та ІТ-галузі, наразі працює над детальним планом дій (*Освітній портал* (<http://www.osvita.org.ua/news/76631.html>)). – 2014. – 03.04).

* * *

Державне агентство з інвестицій та управління національними проектами продовжує активну реалізацію Національного проекту «LNG Україна» – створення інфраструктури постачання скрапленого газу» за підтримки уряду України. «Обставини, які склались навколо енергетичної безпеки України роблять проект LNG як ніколи актуальним. Ми ні на хвилину не зупинялись у своїй роботі і активна підтримка Уряду в реалізації цього проекту є ключовим стимулом для якнайшвидшого початку поставок скрапленого газу в Україну. Впевнений, що при політичній волі та послідовному виконанні усіх стадій проекту FSRU технології можна ввести в експлуатацію за

12 місяців на суто комерційній основі», – повідомив голова Держінвестпроекту С. Євтушенко.

За його словами, реалізація першого етапу Національного проекту «LNG Україна» – оренди плавучої платформи для зберігання і регазифікації газу дозволить додатково постачати в Україну близько 5 мільярдів кубометрів природного газу. Другою чергою передбачено будівництво наземного терміналу номінальною потужністю до 10 мільярдів кубометрів газу на рік.

С. Євтушенко наголосив, що вартість газу для України на спотовому ринку може скласти близько 375–380 дол. за тисячу кубометрів газу. У той час, як ціна російського газу може скласти до 500 доларів за тисячу кубометрів. Таким чином актуальність реалізації проекту для держави стоїть на найвищому рівні.

Прем'єр-міністр України А. Яценюк заявив, що Україна має намір реалізувати Національний проект «LNG Україна» шляхом використання FSRU технології.

Національний проект «LNG Україна» – створення інфраструктури постачання скрапленого газу реалізує Державне агентство з інвестицій та управління національними проектами України. Проект передбачає будівництво терміналу для регазифікації скрапленого природного газу (СПГ), який буде розташований в морському порту «Южний» причал «3 Н» ПАТ «Укртранснафти» в Комінтернівському районі Одеської області.

У серпні 2013 р. Американська компанія Excelerate Energy L.P. направила українській стороні технічний звіт, який підтверджує можливість розміщення FSRU платформи для прийому та регазифікації скрапленого газу у порту «Южний» Одеської області. 19.11.2013 р. підписано угоду між ДП «Національний проект «Ел Енджі Термінал» та компанією «Excelerate Energy Limited Partnership» (США) про суттєві умови договору фрахту, які передбачають поставку (надання в оренду) FSRU судна місткістю 138 тис. м³ або 151 тис. м³ в період з першого кварталу 2015 р. строком на 5 (10) років (*Державне агентство з інвестицій та управління національними проектами України* (<http://www.ukrproject.gov.ua/news/uryad-pidtrimue-realizatsiyu-nat-sproektu-lng-ukraina>). – 2014. – 02.04).

* * *

Науково-технічна рада Національної атомної енергогенеруючої компанії «Енергоатом» вирішила підготувати звернення до Міністерства енергетики та вугільної промисловості з пропозицією організувати розробку Державної програми поводження з відпрацьованим ядерним паливом. Відповідне рішення було прийнято на засіданні Науково-технічної ради 26 березня. Також за результатами засідання Науково-технічна рада вирішила ініціювати в «Енергоатомі» роботу з удосконалення нормативно-правової бази у сфері поводження з відпрацьованим ядерним паливом АЕС України.

Крім того, Науково-технічна рада вважає за необхідне підготувати обґрунтування для включення в інвестиційну програму «Енергоатому» заходу щодо модернізації й дооснащення Сухого сховища відпрацьованого ядерного палива Запорізької АЕС.

У 2013 р. «Енергоатом» планував вивезти в Росію 288 паливних касет з відпрацьованим ядерним паливом з 4 енергоблоків українських атомних електростанцій. НАЕК експлуатує Запорізьку, Рівненську, Хмельницьку та Південно-Українську атомні електростанції, а також поєднує Ташликську ГАЕС і Олександрівську ГЕС (всі три – Миколаївської області). До складу компанії входить також Донузлавська ВЕС (Крим) (*Українська енергетика (A-Energy.org (<http://ua-energy.org/post/42840>)). – 2014. – 04.04.*

Проблеми інформатизації

Матеріали до Міжнародної наукової конференції
«Місце і роль бібліотеки у формуванні національного інформаційного простору» (Київ, 21–23 жовтня 2014 р.)

А. Струнгар, мол. наук. співроб. СІАЗ НБУВ

Пертинентність та релевантність інформаційних ресурсів при пошуку інформації в електронних бібліотеках

У статті наведено основні поняття інформаційного пошуку, які можна реалізувати при створенні наукової електронної бібліотеки. Визначено інформаційні складові наукової електронної бібліотеки. Розглянуто показники ступеня виконання пертинентності та релевантності пошуку, поняття повноти і точності пошуку, а також «втрата інформації» та «інформаційного шуму». Приведено схему дихотомічної класифікації пошуку електронної бібліотеки. Викладено характеристику ставлення споживача до наукової інформації та електронних документів.

Ключові слова: інформаційні технології, електронна бібліотека, електронний документ, Інтернет, інформаційний пошук, пертинентність, релевантність.

Сучасна бібліотека є складною інформаційною системою, яка формується як з традиційних, так і нових, нетрадиційних інформаційних підсистем. Важливу роль серед нових інформаційних підсистем бібліотеки відіграє електронний каталог (ЕК) і його створення – пріоритетне завдання автоматизації

бібліотек. Саме електронний каталог відкриває швидкий і якісний доступ до інформаційних ресурсів бібліотеки. Якість та ефективність ЕК обумовлюється комплексом методів і засобів, що визначають технологію його створення і використання [2]. Електронні каталоги є одним з найважливіших бібліотечних ресурсів. Цей ресурс особливо цінний тоді, коли він перебуває у всесвітній мережі, що дає змогу забезпечити цілодобовий доступ до відомостей про наявність документів у фондах бібліотеки. У статті надаються деякі відомості про інформаційні аспекти бібліотечних процесів, визначаються поняття – електронна бібліотека, електронний каталог бібліотеки та принципи його створення, пертинентність і релевантність інформаційних ресурсів. Також стисло розкривається структура інформаційно-пошукової системи. Бібліографічний пошук – досить складний вид діяльності, який реалізується під час діалогу між читачем та інформаційно-пошуковою системою бібліотеки [1]. Вирішуючи проблему раціонального та багатопланового використання накопичених інформаційних ресурсів, у бібліотеках створено розгалужену систему довідково-бібліографічного апарату (ДБА), кожна частина якого виконує конкретну функцію, але є складовою єдиного інформаційного потенціалу. Висока якість ДБА, обслуговування читачів на його основі забезпечують оперативне надання інформації та як результат найповніше використання читачами бібліотечних фондів. Своєрідність довідково-бібліографічного апарату для читачів не лише в його змісті, а значною мірою в специфіці розкриття документів з урахуванням соціально-психологічних особливостей читачів різних вікових груп, відповідно до яких розглядається зміст, форми організації ДБА, методика формування у відвідувачів електронних бібліотек знань, умінь і навичок самостійного використання джерел інформації при виборі літератури.

Основи теорії бібліографічної інформації (БІ) були розроблені О. Коршуновим [6] і викладені в підручнику. Термін «*бібліографічний документ*» стосовно документів, що містять бібліографічну інформацію, запропонувала вживати Е. Беспалова [4]. І. Моргенштерн визначає бібліографічні ресурси як вид інформаційних ресурсів, що є організованими масивами бібліографічної інформації та доступні для використання як бібліографічні джерела [8]. Один із механізмів одержання достовірної та достатньої для прийняття рішення інформації запропонував А. Яновський, за яким «формулюються характеристики інформації та вимоги до неї (тобто її специфікації), а потім визначається послідовність процедур аналізу та її використання». Автором системи SMART (System for the Mechanical Analysis and Retrieval of Text) є Г. Селтон, професор Корнуельського університету. На її основі розроблено й протестовано багато сучасних алгоритмів автоматичного індексування та пошуку інформації.

Мета статті – розглянути особливості пошуку інформації в електронній бібліотеці, ознайомитися з методами використання електронного каталогу.

Визначити, у чому полягає пертинентність і релевантність інформаційних ресурсів в аспекті пошуку інформації в електронних бібліотеках.

Електронний довідково-бібліографічний апарат (ЕДБА) бібліотеки – це живий організм, що розвивається. Важливою складовою ЕДБА бібліотек для читачів є електронний каталог (ЕК), який є надійним посередником між бібліотечним фондом і його користувачами. Необхідність надання читачам найбільш значущої, корисної інформації висуває перед фахівцями завдання розробки та впровадження в практику роботи електронних бібліотек методів якісного відбору літератури, уміння формувати пошуковий запит документа. Адміністратор-бібліотекар не лише відповідає на запит читача, а й робить його активним учасником пошуку відповіді на поставлене запитання. Головні умови, що забезпечують успіх електронної довідково-бібліографічної роботи, – систематичність, послідовність, диференційований підхід до різних читачьких груп. Електронний каталог надає багато «входів» до фонду бібліотеки, і читач має знати, яким з них доцільно користуватися в кожному конкретному випадку. Метою будь-якої інформаційно-пошукової системи є надання користувачеві можливості пошуку інформації за відомими даними, необхідною йому тематикою чи фактами. Процес формування запитів допускає багатоваріантність і є свого роду мистецтвом. Крім того, процедура пошуку має чітко визначену етапність – від визначення інформаційної потреби та області пошуку до аналізу результатів і вибору пертинентних (відповідних запиту користувача) об'єктів.

Система «документ - споживач інформації» – це частина чи підсистема системи документальної комунікації. Вона може розглядатися як самостійна система, тому що документ, створений комунікантом для передачі інформації, відокремлюється від нього та існує сам по собі. Для споживача безпосередньо документ є джерелом інформації, з яким у нього встановлюються різні відношення. Система «документ - споживач» складається з двох основних елементів: документа та споживача інформації. Крім них, вона містить у собі різні відношення між документами та споживачами інформації і, за потреби, посередників, які допомагають споживачу одержувати інформацію з документа. Виходячи з цього, виникають поняття інформаційної потреби та інформаційно-споживчої діяльності людини. Розглянемо окремо ці поняття.

Інформаційна потреба виникає в людини в процесі діяльності, коли виникає необхідність одержання нових знань або з'ясування тих чи інших фактів. Діяльність, на підставі якої виникає інформаційна потреба, назвемо «базовою діяльністю». Це може бути будь-який вид діяльності, який став «базою» виникнення інформаційної потреби: діяльність виробнича, наукова, навчальна тощо [9].

Інформаційна потреба «приводить» людину до *інформаційно-споживчої діяльності* (ІСД) – тобто діяльності, спрямованої на пошук інформації та її споживання. ІСД споживача дає йому змогу одержати потрібну інформацію та

повернутися до базової діяльності (рис. 1). Зауважимо, що цей процес нагадує не коло, а спіраль, тому що повернення до базової діяльності здійснюється вже на новому, вищому рівні, збагаченому новим знанням [11].

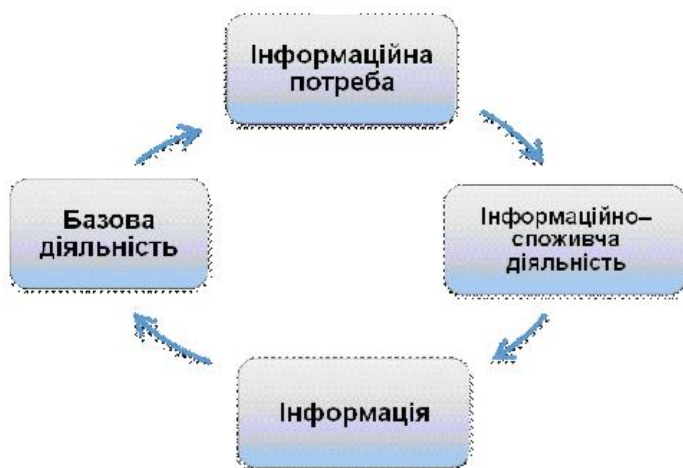

Рис. 1. Виникнення та задоволення інформаційної потреби

У процесі інформаційного пошуку дуже важливе значення має *пошукова ознака* чи набір пошукових ознак, за якими ведеться пошук інформації. Ознака – це властивість об’єкта, яка обумовлює його відмінні або спільні риси з іншими об’єктами. *Пошуковий образ документа* (ПОД) – це набір пошукових ознак, які характеризують документ і є потрібними для пошуку та ідентифікації документа відповідно до запиту. Наприклад, пошуковим образом документа можна вважати бібліографічний запис.

Набір пошукових ознак, що характеризують інформаційний запит і є потрібними для пошуку інформації відповідно до запиту, – це *пошуковий спосіб запиту* (ПСЗ). Пошуковий спосіб запиту може бути сформульований у термінах природної мови чи перекладений на штучну інформаційно-пошукову мову (ПШМ). Зразком інформаційно-пошукової мови можна вважати, наприклад, таблиці бібліотечно-бібліографічної класифікації, що використовуються при складанні систематичного каталогу бібліотеки. Пошуковий образ запиту, викладений такою інформаційно-пошуковою мовою, являтиме собою перелік класифікаційних індексів тих розділів, у яких можна знайти документи (точніше – пошукові образи документів), які відповідають запиту [7].

Переклад пошукового образу запиту на інформаційно-пошукову мову – це *пошуковий припис*, згідно з яким ведеться пошук в інформаційно-пошуковій системі.

Бібліографічний пошук так само, як інформаційний пошук узагалі, має певні властивості чи, точніше сказати, вимоги до пошуку: пертинентність і релевантність.

Пертинентність (pertinence) – це відповідність знайденої (чи наданої) інформації потребі споживача. Пертинентність – це, безумовно, найвища мета інформаційного пошуку, але її досягнення ускладнюється труднощами вивчення інформаційних потреб, неадекватністю їх відображення в інформаційних запитах, недосконалістю інформаційно-пошукових систем. Пертинентність – суб’єктивно оцінювана відповідність отриманої інформації інформаційній потребі користувача. Отже, це співвідношення обсягу корисної для користувача інформації до обсягу інформації, отриманої за запитом, тобто коефіцієнтом корисної дії пошуку. Можна поліпшити, використовуючи облік попередніх інтересів цього користувача, врахування поведінки користувачів в електронному пошуку, уточнення формулювань запитів, ранжування за важливими критеріями, обмеження кількості виданих у результаті пошуку документів тощо. Свого часу система Google реалізувала нові алгоритми досягнення неформальної пертинентності (релевантності), завдяки чому стала найпопулярнішою пошуковою системою в Інтернеті.

Інша вимога – *релевантність* – означає відповідність знайденої (чи наданої) інформації запиту споживача. Релевантність бібліографічного пошуку виявляється шляхом зіставлення пошукового образу запиту з пошуковими образами документів, які виявлено в результаті пошуку, але остаточно вона може виявитися лише при порівнянні інформаційного запиту безпосередньо зі змістом документів. Існує безліч визначень релевантності. Наприклад, ГОСТ 7.73–96 зазначає, що релевантний – це відповідність отриманої інформації інформаційному запиту. Таким чином, релевантність визначається виключно алгоритмами пошуку конкретної пошукової системи. Загалом, релевантність може сильно відрізнитися від пертинентності, проте ці поняття постійно плутають при тлумаченні [10].

Показниками ступеня виконання вимоги релевантності пошуку є поняття повноти й точності пошуку, а також «втрата інформації» та «інформаційного шуму».

Повнота бібліографічного пошуку – це співвідношення кількості знайдених релевантних бібліографічних записів (БЗ) до загальної кількості релевантних бібліографічних записів у певному масиві бібліографічної інформації (БІ – це інформація про документи, потрібна для їх ідентифікації та використання).

Точність бібліографічного пошуку – це співвідношення кількості знайдених релевантних бібліографічних записів до загальної кількості виданих у результаті пошуку записів.

Показники повноти надання інформації (або її втрат) і точності надання інформації (або інформаційного шуму) характеризують *якість* роботи ППС, яку можна виразити *кількісно*.

Для характеристики практичної бібліографічної діяльності важливе значення мають поняття бібліографічного пошуку. Деякі бібліографознавці вважають, що вони належать тільки (чи переважно) до процесів бібліографічного обслуговування, особливо до одного з цих процесів – довідково-бібліографічного обслуговування. Безумовно, поняття бібліографічного пошуку мають безпосереднє відношення до довідково-бібліографічного обслуговування, але їх можна розглядати також як фундаментальні поняття, що стосуються різних процесів практичної бібліографічної діяльності. Тому розглянемо ці поняття в цій темі, що знайомить із загальною характеристикою бібліографічної практичної діяльності [11].

Бібліографічний пошук є різновидом документального та інформаційного пошуку (див. рис. 2). Пошук загалом – це діяльність, спрямована на знаходження того чи іншого об'єкта, явища, речі серед інших та його порівняння з потребою, що спонукала до пошуку. Застосовуючи дихотомічну класифікацію (логічну процедуру поділу обсягу поняття на два види поняття, що суперечать одне одному), пошук поділяють на інформаційний і неінформаційний пошук залежно від об'єкта пошуку.

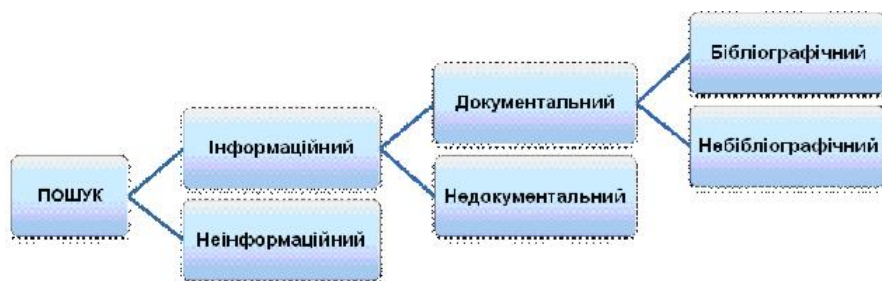

Рис. 2. Дихотомічна класифікація пошуку

Інформаційний пошук – це пошук інформації, що має певний тематичний зміст чи формальну характеристику. Неінформаційний пошук до проблем бібліографії не має відношення. Інформаційний пошук поділяється на документальний і недокументальний.

Документальний пошук – це пошук документа, у якому міститься потрібна інформація. Недокументальний інформаційний пошук здійснюється без звертання до документа, до інших джерел інформації (найчастіше – шляхом опитування інших людей). Документальний пошук поділяється на бібліографічний і небібліографічний.

Бібліографічний пошук – це пошук документа, у якому міститься потрібна інформація, за джерелами бібліографічної інформації без безпосереднього звертання до документа. Інакше кажучи, бібліографічний пошук – це пошук

бібліографічної інформації, тобто відомостей про документ, який відповідає інформаційній потребі, але без звертання безпосередньо до документа. Небібліографічний документальний пошук здійснюється в тому випадку, коли він ведеться безпосередньо серед документів, наприклад на книжковій полиці чи прилавку [3].

Як показує схема дихотомічної класифікації інформаційного пошуку, бібліографічний пошук за своєю природою завжди є документальним та інформаційним (див. рис 3). Отже, усі вимоги до документального та інформаційного пошуку і їхні властивості притаманні також бібліографічному пошуку.

Для інформаційного пошуку дуже важливо розрізнити такі поняття, як інформаційна потреба, інформаційний запит та інформаційний інтерес. Усі ці поняття характеризують ставлення споживача до інформації [5].

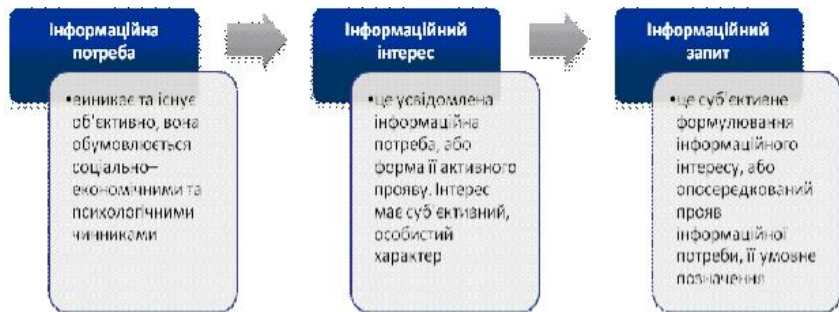

Рис. 3. Характеристика ставлення споживача до інформації

Інформаційний запит формується і викладається споживачем у термінах природної мови. У запиті, безумовно, відображається інформаційна потреба, але не завжди досить чітко й повно.

Висновки дослідження та перспективи подальших досліджень. Подана характеристика основних понять стосується бібліографічного пошуку як вихідної основи всіх бібліографічних процесів: його взаємозв'язок з документальним та інформаційним пошуком, співвідношення понять інформаційної потреби, запиту та інтересу; поняття інформаційно-пошукової системи, пошукового образу документа, пошукового запиту тощо.

Вбачаємо, що тематичний пошук іноді досить складний і трудомісткий, але завдяки точному застосуванню спеціальних засобів і чіткій стратегії пошуку в електронному режимі ми можемо досягти бажаного результату. Серед переваг тематичного пошуку в електронному каталозі можна відмітити оперативність, багатоаспектність, розширення можливостей формування пошукового образу

документа з одночасним об'єднанням різних пошукових ознак; урахування ієрархічних зв'язків предметних понять, що дає змогу конкретизувати, звузити або розширити межі пошуку, комплексне отримання різнобічної інформації про географічний об'єкт, особу, галузь знань.

У подальшій роботі вбачаємо вдосконалення віртуального довідково-бібліографічний сервісу, активно використовуючи ресурси глобальної мережі: електронні бібліотеки, веб-каталоги, онлайн-словники, енциклопедії та довідники. Зважаючи на стрімкий розвиток інформаційних технологій, який підвищує якість довідково-бібліографічного обслуговування, вносить зміни в процеси пошуку і використання інформації, для максимального задоволення запитів користувачів звичним стає організація професійного спілкування споживача інформації з інформаційно-бібліотечною системою, але основою залишаються загальні правила та методика виконання бібліографічних довідок.

Список використаних джерел

1. *Амлинский Л. З.* Научные библиотеки информационного общества: организация и технология / Л. З. Амлинский. – СПб. : Профессия, 2008. – 200 с.

2. *Андреев В. А.* Электронные библиотеки: опыт создания за рубежом [Электронный ресурс] / В. А. Андреев // Библиотеки и ассоциации в меняющемся мире: новые технологии и новые формы сотрудничества : материалы IV Международ. конф. «Крым-97». – Режим доступа: <http://www.gpntb.ru/win/inter-events/crimea97>. – Загл. с экрана.

3. *Баркова О. В.* Досвід створення наукової електронної бібліотеки в Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського / О. В. Баркова // Бібл. вісн. – 2001. – № 4. – С. 51–62.

4. *Беспалова Э. К.* Формирование библиографической мысли в России (до 60хх гг. XIX в.): монография / Э. К. Беспалова. – М. : Изд-во МГУ культуры, 1994. – С. 12.

5. *Жилянский С. А.* Библиография: Теоретические основания : учеб. пособие / С. А. Жилянский. – СПб. : Профессия, 2001. – 237 с.

6. *Коршунов О. П.* Библиографоведение. Общий курс. В 2 кн. Ч. 1. Основы теории библиографии : учеб. для библиограф.-информ. фак. вузов / О. П. Коршунов ; Моск. гос. ун-т культуры и искусств. – М., 2001. – 149 с.

7. *Коршунов О. П.* Библиографоведение. Основы теории и методологии: учеб. для студентов высш. учеб. заведений, обучающихся по спец. 071201 «Библиограф.-информ. деятельность» / О. П. Коршунов, Т. Ф. Лиховид, Т. А. Новоженова ; под ред. О. П. Коршунова. – М. : Изд-во ФАИР, 2009. – 336 с.

8. *Моргенштерн И. Г.* Библиографоведение. Общий курс: путеводитель по курсу для студентов информ.-библиограф. фак. / И. Г. Моргенштерн ; Челябинск. гос. акад. культуры и искусств. – 2-е изд., переработ. и доп. – Челябинск, 2001. – С. 27.

9. *Фокеев В. А.* Библиография: теоретико-методологические основания: учеб. пособие / В. А. Фокеев. – СПб. : Профессия, 2006. – 352 с.

10. *Храмцов П.* О поисковых системах, доменных именах и поисковой оптимизации [Электронный ресурс] // Агентство корпоративных коммуникаций OSPCon. – Режим доступа: <http://www.osp.ru/os/2005/11/380556>. – Загл. с экрана.

11. *Швецова-Водка Г. М.* Вступ до бібліографознавства [Електронний ресурс] : навч. посіб. для студентів напряму 6.020102 «Книгознавство, бібліотекознавство і бібліогр.» / Г. М. ШвецоваВодка ; Рівнен. держ. гуманіт. Ун-т. – 3-тє вид., випр. та допов. – Рівне, 2011. – 231 с. – Режим доступу: <http://oa.elibukr.org/handle/1984/1453>. – Назва з екрана.

В статье приведены основные понятия информационного поиска, которые можно реализовать при создании научной электронной библиотеки. Определены информационные составляющие научной электронной библиотеки. Рассмотрены показатели степени выполнения пертинентности и релевантности поиска, понятия полноты и точности поиска, а также «потерь информации» и «информационного шума». Приведена схема дихотомической классификации поиска электронной библиотеки. Изложены характеристики отношения потребителя к научной информации и электронных документов.

Ключевые слова: информационные технологии, электронная библиотека, электронный документ, Интернет, информационный поиск, пертинентность, релевантность.

The basic concepts of information search, which could be implemented in formation of scientific digital library, are resulted in the paper. The main information constituents of scientific digital library are considered. The indexes of search pertinence and relevance performance levels, concept of plenitude and exactness of search, as well as «losses of information» and «information noise» are considered. The chart of dichotomy classification of digital library search is presented. Description of user's relation to scientific information and digital documents is presented.

Keywords: information technologies, digital library, digital document, Internet, information search, pertinence, relevance.

Підп. до друку 08.05.2014.

Формат 60x84/16. Друк офс. Ум. друк. арк. 6,1.

Видається в друкованому та електронному вигляді

Адреса видавництва: 03039, м. Київ, просп. 40-річчя Жовтня, 3